

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей
історичної науки

**ДИПЛОМНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему

«Євроінтеграційні процеси в Албанії (2009 – 2024 рр.)»

Виконала: студентка 4 курсу,

групи ІАз-41

спеціальності 032 «Історія та археологія»

Деделюк І. Я.

Керівник: Шологон Л.І.

Рецензент _____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Початковий етап євроінтеграційної політики Республіки Албанія.....	9
РОЗДІЛ 2. Євроінтеграційні процеси в Албанії у 2014 – 2020 рр.....	28
РОЗДІЛ 3. Початок переговорів з Європейським Союзом. Виклики та перспективи євроінтеграції Албанії на сучасному етапі.....	39
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Євроінтеграційні процеси є одним із найважливіших і найдинамічніших векторів розвитку для багатьох країн Європи, особливо для тих, що прагнуть зміцнити свою державність, економіку та демократичні інститути. У цьому контексті Албанія є особливо цікавим випадком, адже її шлях до Європейського Союзу характеризується унікальним поєднанням історичних, політичних, економічних та соціокультурних викликів. Дослідження євроінтеграційних процесів в Албанії є надзвичайно **актуальним** з кількох ключових причин.

Основною є геополітичне та стратегічне значення Республіки Албанія. Країна розташована в стратегічно важливому регіоні Західних Балкан, стабільність якого має прямий вплив на безпеку та розвиток усієї Європи. Процес її євроінтеграції є невід'ємною частиною ширшої стратегії ЄС щодо зміцнення безпеки та стабільності в регіоні. Інтеграція Албанії до європейських структур сприятиме подоланню регіональних конфліктів, зміцненню співпраці та протидії дестабілізуючим впливам ззовні.

Важливою причиною є економічні та соціальні трансформації в Європі. Прагнення Албанії до членства в ЄС стимулює масштабні економічні та соціальні реформи. Це включає гармонізацію законодавства з нормами ЄС, приватизацію, лібералізацію ринків, боротьбу з корупцією та організованою злочинністю. Дослідження цих трансформацій дозволяє оцінити ефективність європейської політики розширення та її вплив на внутрішні зміни в країні. Аналіз успіхів та невдач Албанії у цьому процесі є цінним досвідом для інших країн, що знаходяться на схожому шляху.

Демократичний розвиток суспільства та верховенство права являються ключовими опорами об'єднаної Європи. Євроінтеграція вимагає від країн-кандидатів значних зусиль у сфері правових відносин і відкритості. Для Албанії це означає зміцнення судової системи, підвищення прозорості державного управління, захист прав людини та меншин. Актуальність дослідження полягає у вивченні того, наскільки ефективно Албанія впроваджує ці реформи, які

виклики виникають на цьому шляху та як європейська перспектива сприяє формуванню більш відкритого та справедливого суспільства.

Процес євроінтеграції Албанії відображає загальні виклики та перспективи політики розширення ЄС. З одного боку, це є свідченням привабливості європейської моделі розвитку. З іншого боку, він висвітлює складнощі, пов'язані з внутрішньою трансформацією країн-кандидатів, а також здатність самого ЄС до подальшого розширення, враховуючи його власні внутрішні проблеми та реформи. Вивчення албанського досвіду дозволяє глибше зрозуміти динаміку взаємодії між ЄС та країнами-кандидатами.

Досвід євроінтеграційних процесів в Албанії має безпосереднє значення для України, яка також обрала європейський шлях розвитку. Аналіз албанських успіхів та викликів може надати цінні уроки щодо формування ефективної стратегії реформ, адаптації до європейських стандартів, подолання корупції та зміцнення державних інститутів. Порівняльний аналіз євроінтеграційних шляхів двох країн може виявити спільні закономірності та унікальні особливості.

Таким чином, комплексна дипломна робота, присвячена євроінтеграційним процесам в Албанії, дозволить не лише глибоко проаналізувати конкретний приклад європейської інтеграції, але й зробити ширші теоретичні та практичні висновки щодо політики розширення ЄС, трансформаційних процесів у країнах-кандидатах та геополітичного значення європейської інтеграції для всього континенту.

Об'єктом дослідження є політика взаємовідносин Албанії з Європейським Союзом і набуття повноправного членства в ЄС.

Предметом дослідження є комплексний аналіз євроінтеграційних процесів в Албанії, вплив євроінтеграції на албанське суспільство та перспективи її інтеграції у єдину європейську спільноту.

Хронологічні межі дипломної роботи охоплюють 2009 – 2024 рр. Нижня межа – 2009 р, подання заявки албанським урядом на членство в ЄС. Верхня межа – 2024 р., сучасний стан євроінтеграційних перспектив Республіки

Албанія. З метою поглиблення, і розуміння цілого спектру євроінтеграційної політики Албанії, авторка а окремих випадках може вийти за визначені хронологічні рамки.

Метою дослідження є аналіз і систематизація процесів інтеграції Албанії в ЄС, дослідження їх впливу на різні сфери життя країни, визначення сильних і слабких сторін цієї політики, а також перспективи для подальшого просування європейської інтеграції Албанії.

Відповідно до зазначеної мети, авторка поставила до виконання такі завдання:

- охарактеризувати початковий етап взаємовідносин Албанії з Європейським Союзом;
- розкрити суть євроінтеграційної політики у 2014 – 2020 рр.;
- проаналізувати переговорний процес між Албанією та ЄС, визначити виклики та перспективи євроінтеграції Албанії на сучасному етапі;
- показати співпрацю Албанії з Україною та іншими державами Європи в процесі євроінтеграції.

Територіальні межі дослідження охоплюють території сучасної Республіки Албанія, а також територію європейських країн.

Стан наукової розробки проблеми. Джерела. Основними джерелами в дипломній роботі є меморандуми Європейської Ради за 2018, 2020 і 2022 р., в яких відзначено поточний стан євроінтеграційних процесів Албанії і визначення наступних її етапів [4; 5; 6]. Рішення Євроради про відкриття переговорів про приєднання з Албанією від 19 липня 2022 р. затверджує «Рамку переговорів» відповідно до нової методології розширення ЄС. Ця формула передбачила поділ фокусу переговорного процесу на шість тематичних кластерів, із першим на кластері «Основи», що включає верховенство права, судову реформу та права людини [6].

Ключові документальні матеріали євроінтеграції Албанії розкривають щорічні звіти Європейської Комісії. Вони відзначають прогрес Албанії у

виконанні вимог для вступу до ЄС, що охоплюють реформи в судовій системі, боротьбі з корупцією, економіці та інших сферах [7].

Одним з перших важливих офіційних документів про співпрацю є «Угода про стабілізацію та асоціацію між Албанією та ЄС», яка набула чинності у 2009 році. Вона започаткувала європейську перспективу Албанії. Угода задекларувала умови вступу Албанії в ЄС до 2030 року і визначала необхідність активізувати проведення реформ, при цьому визнавала офіційну підтримку ЄС [8].

Окрему групу документів становлять українсько-албанські міждержавні угоди. Саме вони визначають аспекти взаємодії між двома країнами в умовах активних євроінтеграційних процесів [1; 2].

Історіографія. Проблема європейської інтеграції Республіки Албанія на даний час є по-суті не розробленою в історіографії. Привертає увагу відсутність комплексних монографічних видань з даної теми. Основну частину матеріалів авторка черпала з наукових статей, аналітичних довідок та інформаційних повідомлень в інтернет-джерелах.

Серед українських дослідників албанської проблематики слід виділити Олену Скрипник. У своїй статті вона розкрила процес інтеграції Албанії до Європейського Союзу в контексті прагнень країн Західних Балкан стати частиною об'єднаної Європи. Проаналізувала передумови та етапи розвитку європейської інтеграції Республіки Албанія. Здійснила спробу оцінити реальні перспективи членства Албанії в ЄС, а також інтерес ЄС до підтримання двосторонньої взаємодії з Албанією попри брак необхідних економічних, політичних та інших умов для її вступу. Авторка виділила ключові внутрішньо- та зовнішньополітичні події в Албанії, які впливали на її співпрацю з ЄС як до початку активного євроінтеграційного діалогу, так і після нього. Нею проведено аналіз найважливіших питань і проблем, пов'язаних із початком переговорного процесу щодо вступу Албанії до ЄС. Особливу увагу приділено успіхам Албанії в євроінтеграції, які можуть бути корисними для України в формуванні її власної євроінтеграційної політики [22].

Дослідниця Т. Андрійчук розкрила досвід урядів Албанії та України у підтримці розвитку громадянського суспільства, і характерні риси переходу від тоталітаризму на шлях демократизації та європейської інтеграції. Встановлено, що громадянське суспільство в цих країнах стикається з аналогічними викликами, для подолання яких уряди застосовують схожі підходи. При цьому виділено специфічні аспекти державної політики Албанії у цій сфері, які можуть бути корисними для України [10].

В статті про роль Балкан в сучасній європейській політиці, А. Мартинов виділяє серед нестабільних чинників на європейському континенті албано-сербський конфлікт, вважає його «ахіллесовою п'ятою» у взаємовідносинах з ЄС [18].

М. Колотило в своїй праці аналізує реформу системи правосуддя в Албанії, розпочату в 2016 році, з урахуванням процесу вступу до Європейського Союзу та практики Європейського суду з прав людини щодо індивідуальних справ. У першій частині досліджується загальний контекст, у якому проводилася реформа 2016 року, та висвітлюються її ключові компоненти [15].

Перспективи вступу країн Західних Балкан до Європейського Союзу розкриває стаття В. Давидчук. Автор відзначає, що ці країни активно прагнуть до європейської інтеграції, що вимагає виконання низки зобов'язань, зокрема створення конкурентоспроможної ринкової економіки, реформування ключових економічних секторів та гармонізації національного законодавства з нормами ЄС [13].

Подібній тематиці присвячена стаття А. Миронової. Дослідниця проаналізувала весь спектр взаємовідносин держав Західних Балкан з Євросоюзом. Особливо відзначила виконання Угоди про стабілізацію і асоціацію. Відзначила значний прогрес Албанії в цьому плані [19].

Окремі аспекти європейської політики щодо країн, потенційних членів ЄС розкривають наукові доробки В. Мазур і С. Боднар [16], А. Маршала [17], тощо.

Зарубіжна історіографія визначає окремі етапи взаємовідносин Албанії з ЄС. М. Богдані і Д. Лаудлін аналізують шлях Албанії до європейської інтеграції [27]. Автори розкривають політичні, економічні та соціокультурні виклики країни перед складним ,шляхом до євроінтеграції. Вони детально проаналізували початковий період інтеграційних взаємовідносин Албанії з ЄС.

А. Некхіпі і Е. Некхіпі в своїй статті про європейську політику Албанії відзначають, що інтеграція до ЄС була важливою частиною політики всіх албанських урядів після 1990-х років. Цей процес розглядався не лише як засіб для членства в Об'єднаній Європі, але й як фактор досягнення стабільності в країні, економічного розвитку та зміцнення демократії [32].

С. Майлард на ґрунтовному теоретичному рівні дає аналіз по усіх напрямках взаємовідносин між Албанією та ЄС. Розкриває сучасний стан справ та євроінтеграційні перспективи країни. [31].

Методологічну основу дослідження становлять принципи та методи наукового пізнання. У роботі використовуються принципи історизму, науковості, всебічності й об'єктивності. Для досягнення мети та завдань дослідження застосовуються порівняльні, історичні, логічні, системно-структурні та інші методи.

Наукова новизна дипломного дослідження полягає у одному з перших комплексних підходів до вивчення євроінтеграційних процесів в Албанії. Авторка виявила, опрацювала і систематизувала наявні джерела та літературу і визначила основні етапи і їх суть європейської політики Албанії.

Практичне значення дипломної роботи полягає в можливості використання систематизованого матеріалу в різних сферах. Основні напрями включають науково-дослідницьку діяльність, а саме використання матеріалів при написанні наукового дослідження магістерського рівня, підготовку тез, виступів на конференціях, написання наукових статей, та навчальну діяльність, зокрема використання інформаційного потенціалу для підготовки семінарських занять з історії країн Центральної та Східної Європи.

Структуру дослідження складають вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (65 позицій) і додатки. Основний текст курсової роботи викладений на 58 сторінках, загальний обсяг роботи – 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ АЛБАНІЯ

Албанія, як одна з найізолюваніших країн Європи у ХХ столітті, пройшла складний шлях від тоталітарного режиму до демократії, що стало основою для її прагнення до європейської інтеграції. У період правління Енвера Ходжі (1944–1985) країна перебувала в ізоляції від більшості світу, підтримуючи зв'язки лише з обмеженим колом держав, таких як Китай і СРСР (до розриву відносин у 1961 році). Політика ізоляціонізму, спрямована на збереження комуністичної ідеології, призвела до економічної відсталості, низького рівня життя та відсутності інтеграції з європейськими структурами. Після смерті Ходжі в 1985 році та поступового послаблення режиму, Албанія почала відкриватися світу [38, с. 36 – 37].

Падіння комуністичного режиму в 1990–1991 роках стало переломним моментом. У 1991 році в Албанії відбулися перші багатопартійні вибори, які ознаменували початок демократичних трансформацій. Проте перехід до демократії супроводжувався значними викликами: економічна криза 1997 року, спричинена крахом фінансових пірамід, призвела до масових протестів і політичної нестабільності. Цей період підкреслив необхідність реформ для стабілізації країни та її інтеграції в європейське співтовариство. Зовнішня політика Албанії поступово переорієнтувалася на співпрацю із західними країнами, зокрема через прагнення до членства в НАТО та Європейському Союзі (ЄС)[62].

Албанія розпочала свою євроінтеграційну політику в 1990-х роках, коли після впровадження політичних та економічних реформ європейська інтеграція стала ключовим пріоритетом її внутрішньої та зовнішньої політики. Цей курс

отримав підтримку понад 90% громадян, які прагнули подолати наслідки багаторічної ізоляції за комуністичного режиму.

Прагнення Албанії до членства в ЄС було зумовлене бажанням розширювати співпрацю з Євросоюзом через участь у різноманітних програмах і проектах. З огляду на економічну та політичну кризу, а також турбулентні події 1991-1992 років у країні, Європейське Співтовариство оголосило про надзвичайний план допомоги вартістю 45 мільйонів доларів США. Незабаром після цього Албанія також отримала право на фінансування в рамках програми PHARE [27, с. 47]. Договірні відносини між Албанією та ЄС вперше були встановлені шляхом підписання та набуття чинності «Угодою між Європейським Економічним Співтовариством та Республікою Албанія про торгівлю та комерційне та економічне співробітництво» [45].

Проте Угода 1992 року була не просто актом, що регулював торговельні та економічні відносини між сторонами. Швидше, це був важливий документ, який мав прокласти шлях до тісніших відносин, заснованих на принципах консолідованих демократій, і, зрештою, до досягнення мети Албанії – членства Албанії в ЄС – незважаючи на відсутність консенсусу серед держав-членів щодо розширення Європейського співтовариства на схід [19, с. 30].

Програма PHARE CBC зосереджувалася переважно на підтримці проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури (транспорт і охорона довкілля) та економіки [18, с. 104]. У період з 1994 по 1999 роки співпраця між ЄС та Албанією в рамках партнерства продовжилася через підключення до програми INTERREG II, яка охоплювала такі напрями, як прикордонне співробітництво, енергетична безпека, раціональне використання джерел питної води, а також економічна інтеграція та гармонізація з нормами ЄС (зокрема прикордонних і статистичних служб). З огляду на початковий етап встановлення інституційних відносин Албанії з ЄС, сусідні країни – Греція та Італія – стали її ключовими партнерами. На реалізацію програми INTERREG II було виділено бюджет у розмірі 3,519 млрд єкю [22, с. 64].

Згідно з угодою, Албанія приєдналася до Загальної схеми преференцій ЄС, надаючи преференційний доступ до торгівлі певним країнам. ЄС став основним донором Албанії, надаючи допомогу через програму PHARE для Південно-Східної Європи. Однак, як зазначає Вурмос, до «1994 року економіка Албанії намагалася скористатися цими преференціями, експорт залишався низьким порівняно з імпортом, що призводило до постійного торговельного дефіциту та імпортно-орієнтованого ринку» [32, s. 38].

До 1995 року покращення внутрішніх умов стимулювало Албанію до ініціювання переговорів щодо Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Після подолання гострої фази перехідного періоду, Республіка Албанія офіційно звернулася із запитом про початок зазначених переговорів. Однак, на той момент досягнутий прогрес був визнаний недостатнім. У відповідь, Європейська Комісія, як інституція, відповідальна за оцінку готовності країн-аплікантів, окреслила низку пріоритетних завдань, які Албанія мала вирішити у контексті свого інтеграційного процесу до ЄС [61].

У квітні 1997 року Рада ЄС запровадила регіональний підхід, який визначив політичні та економічні умови для розвитку двосторонніх відносин із п'ятьма країнами Західних Балкан, зокрема з Албанією. Ці умови включали повагу до демократичних принципів, прав людини, верховенства права, захист національних меншин, реформи для переходу до ринкової економіки та регіональне співробітництво [33, с. 30].

У своєму генеральному документі Рада ЄС висловила задоволення поступовою стабілізацією ситуації в Албанії, наголосивши на «необхідності проведення чесних парламентських виборів і ухвалення нової конституції». Рада також доручила «відповідним органам вивчити можливість спільних дій для підтримки зусиль ЄС в Албанії та запропонувала сприяння у створенні ефективних поліцейських сил» [7].

У 1990-х роках Європейський Союз вважав країни Західних Балкан, зокрема Албанію, регіоном нестабільності, через що їхні перспективи вступу до ЄС були обмеженими. Формування політики ЄС щодо цього регіону

відбувалося під час розпаду Югославії, коли пріоритетом було запобігання поширенню криз і стабілізація ситуації на Балканах, що відсувало інтеграційні процеси на другий план [27, с. 50].

Основною метою Європейського Союзу в процесі інтеграції країн Західних Балкан – Хорватії, Чорногорії, Сербії, Північної Македонії, Албанії, Боснії і Герцеговини та частково визнаного Косова – є створення безпечного середовища на південному сході Європи та забезпечення миру в регіоні. Це передбачає заходи для боротьби з організованою злочинністю, яка сприяє постачанню зброї, наркотиків і нелегальних мігрантів до країн ЄС.

Через наслідки воєн, пов'язаних із розпадом Югославії, та не до кінця врегульовані конфлікти, євроінтеграція Західних Балкан характеризується особливим наголосом на безпекових питаннях і стабілізації регіону як ключовій умові вступу до ЄС. Окрім традиційних угод про асоціацію, було введено стабілізаційний компонент, який передбачає врегулювання конфліктів, забезпечення перехідного правосуддя (зокрема покарання за воєнні злочини та злочини проти людяності), а також розвиток регіонального співробітництва для формування добросусідських відносин через зміцнення торговельно-економічних зв'язків, у тому числі між колишніми ворогуючими сторонами [33, с. 15].

Євроінтеграція Західних Балкан здійснюється в межах «Пакту стабілізації та асоціації», започаткованого Європейським Союзом у 1999 році, коли регіон ще переживав збройні конфлікти. Формалізація цього процесу відбулася через підписання Угод про стабілізацію та асоціацію (САА) між країнами Західних Балкан і державами-членами ЄС. Ці угоди передбачають політичну та економічну співпрацю, а також створення зон вільної торгівлі з ЄС. Особливий акцент ЄС робить на верховенстві права, боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, дотриманні демократичних принципів і процедур, а також забезпеченні політичної стабільності [22, с. 69].

Нова організація мала на меті сприяти вирішенню конфліктів на Балканах і запобігання повторенню регіональних криз. Головною метою Пакту було

стабілізувати етнічну та соціально-політичну ситуацію в регіоні, стимулювати економічне зростання та інтегрувати його в європейську трансатлантичну спільноту. Пакт визначав НАТО ключовою силою у сфері безпеки, а ОБСЄ – у сфері розвитку демократії.

«Пакт стабілізації та асоціації» визначав спільні політичні й економічні цілі, загальні рамки та стратегічні орієнтири для країн Західних Балкан, однак конкретні завдання, темпи та шляхи їх досягнення різняться для кожної країни. Угоди про стабілізацію та асоціацію (САА) адаптуються до особливостей кожної країни-партнера. Ці угоди створюють зону вільної торгівлі між ЄС і відповідною країною, встановлюють спільні політичні та економічні цілі, а також сприяють розвитку регіонального співробітництва [3].

Включення до економіки ЄС не обмежувалося участю в механізмі фінансового перерозподілу в межах загального бюджету. Воно також охоплювало інтеграцію та торговельний обмін між країнами-членами та обмін інвестиціями, що становить основні економічні переваги, але також і витрати європейської інтеграції [3].

Модель створення конкурентоспроможної економіки за європейським зразком пов'язана з низкою значних витрат, зокрема: «витратами на впровадження європейських норм і політики (інституційні реформи); витратами на гармонізацію національних норм і політики з *acquis communautaire*; витратами, пов'язаними зі статусом країни-члена ЄС (внески до бюджету, відрахування на програми допомоги); витратами на модернізацію економіки (підвищення вимог до якості товарів і послуг, використання робочої сили, захисту довкілля тощо)» [3].

В рамках Пакту розглядався механізм, коли вступ країн Західних Балкан до ЄС міг спричинити низку специфічних негативних наслідків:

1. Неспроможність продукції регіону конкурувати з товарами інших країн-членів ЄС.

2. У умовах відкритих кордонів і високого рівня безробіття в регіоні виникає проблема міграції робочої сили, зокрема відтік молоді та висококваліфікованих кадрів, що загострює проблему «витоку мізків».

3. Вільне переміщення капіталу може призвести до переходу засобів виробництва та активів під контроль європейських інвесторів, що не сприятиме економічній стабільності країн регіону. Особливо проблемною є приватизація, яка може призвести до закриття виробництв приватними власниками.

4. Приведення технологічних процесів до європейських екологічних стандартів може негативно вплинути на промисловість регіону, з огляду на її дотаційний характер і високу конкуренцію з боку західних транснаціональних корпорацій.

5. Поглиблення розриву між більш розвиненими та менш розвиненими країнами ЄС, що в умовах відкритих кордонів для вільного руху робочої сили та капіталу може суттєво погіршити ситуацію в країнах Західних Балкан, але водночас вирішити деякі проблеми більш успішних країн Євросоюзу [8].

Албанія також долучилася до ініціативи «Електронна Південно-Східна Європа», започаткованої у 2001 році, яка стала ключовим інструментом регіонального співробітництва у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Діяльність Пакту стабільності сприяла підписанню у 2006 році угоди про вільну торгівлю для Центральної Європи [22, с. 69].

Важливим аспектом реалізації Пакту країнами Західних Балкан була перспектива їхнього вступу до ЄС за умови виконання Копенгагенських критеріїв. Копенгагенські критерії, встановлені Європейською Радою в червні 1993 року на саміті в Копенгагені та доповнені уточненнями на саміті в Мадриді в 1995 році, є основоположними вимогами, які країни-кандидати на вступ до Європейського Союзу (ЄС) повинні виконати для набуття членства. Ці критерії слугують універсальним інструментом оцінки готовності держав до інтеграції в ЄС, охоплюючи політичні, економічні та правові аспекти, а також адміністративну спроможність. Вони відображають прагнення ЄС забезпечити стабільність, демократичність і економічну сумісність нових членів із

внутрішніми стандартами Союзу, сприяючи гармонійній інтеграції та уникненню потенційних дисбалансів у межах об'єднання [34, с. 385].

Політичні критерії передбачають наявність стабільних демократичних інститутів, які гарантують функціонування демократії, верховенство права, захист прав людини та повагу до прав меншин. Демократична стабільність охоплює забезпечення вільних і справедливих виборів, політичного плюралізму, свободи слова, преси, зібрань і асоціацій. Верховенство права вимагає незалежної та ефективної судової системи, яка забезпечує неупереджене правосуддя, а також дієвих механізмів боротьби з корупцією. Захист прав людини включає дотримання основоположних свобод, таких як право на життя, свобода вираження поглядів, релігійна свобода, а також забезпечення недискримінації. Особлива увага приділяється правам меншин, що передбачає створення умов для їхньої культурної, мовної та соціальної інтеграції без асиміляції, а також захист від дискримінації за етнічною, релігійною чи іншою ознакою [21, с. 154].

Економічні критерії зосереджені на наявності функціонуючої ринкової економіки, яка здатна витримувати конкурентний тиск і ринкові сили в межах єдиного ринку ЄС. Це передбачає макроекономічну стабільність, зокрема контроль інфляції, стабільність національної валюти, зниження рівня державного боргу та бюджетного дефіциту. Країна-кандидат повинна продемонструвати прогрес у лібералізації ринків, приватизації державних підприємств, розвитку приватного сектора та створенні умов для конкуренції. Крім того, економічна спроможність включає адаптацію до регуляторних стандартів ЄС, що стосуються торгівлі, оподаткування, захисту споживачів і екологічних норм. Ці вимоги спрямовані на забезпечення економічної сумісності країни-кандидата з іншими державами-членами, що є критично важливим для уникнення економічних диспропорцій у межах Союзу [36, с. 237].

Правові критерії, також відомі як вимога прийняття *acquis communautaire*, передбачають здатність країни-кандидата адаптувати своє законодавство до

правової системи ЄС. *Acquis communautaire* є сукупністю всіх нормативних актів Союзу, включаючи договори, регламенти, директиви, рішення Європейського Суду та інші правові акти, які поділені на 35 тематичних розділів (наприклад, вільний рух товарів, енергетика, захист довкілля, юстиція та внутрішні справи). Країна-кандидат повинна не лише гармонізувати своє законодавство з *acquis*, але й забезпечити його ефективне впровадження через створення відповідних адміністративних і судових структур. Це включає реформування державних інституцій, підготовку кадрів, створення механізмів моніторингу та забезпечення виконання норм ЄС на практиці [20, с. 244].

Додаткові вимоги, сформульовані на Мадридському саміті 1995 року, підкреслили необхідність створення адекватної адміністративної інфраструктури, яка забезпечує імплементацію *acquis communautaire*. Це передбачає наявність кваліфікованих кадрів, ефективних державних установ і процедур, які дозволяють країні виконувати зобов'язання, пов'язані з членством у ЄС, включаючи політичні, економічні та монетарні цілі, такі як підготовка до потенційної участі в єврозоні. Адміністративна спроможність є ключовим фактором, оскільки навіть за наявності відповідного законодавства його невиконання може підірвати інтеграцію країни в ЄС [16, с. 110].

Цю перспективу членства в ЄС підтвердила Європейська Рада на засіданні 19–20 червня 2000 року в Санта-Марія-да-Фейра (Португалія). Основними інструментами політики ЄС у регіоні визначено асиметричну лібералізацію торгівлі, економічну, фінансову та бюджетну підтримку, сприяння демократизації та розвитку громадянського суспільства, гуманітарну допомогу, співпрацю у сфері правосуддя та внутрішніх справ, а також розвиток політичного діалогу [16, с. 111].

24 листопада 2000 року в Загребі відбувся саміт ЄС та країн Західних Балкан, ініційований Францією, яка на той час головувала в ЄС. За підсумками саміту було ухвалено «Декларацію Загребського саміту» [13, с. 136]. У документі ЄС позитивно оцінив прогрес Албанії в реалізації техніко-економічних реформ і закликав її керівництво продовжувати ці зусилля. Для

поглиблення співпраці з Албанією в напрямі реформ ЄС домовився створити керівну групу високого рівня ЄС/Албанія. Звіт цієї групи мав бути представлений Раді ЄС до середини 2001 року для підготовки до переговорів щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію [12, с. 11].

Крім того, Декларація запровадила фінансовий інструмент підтримки регіону – програму CARDS. Метою CARDS було сприяння розвитку тісніших зв'язків між регіонами країн Західних Балкан, регіонами країн-членів ЄС та країн-кандидатів, а також координація транскордонного, транснаціонального та регіонального співробітництва з країнами, що не є членами ЄС. Це означало, що програми PHARE CBC для Албанії мали бути реалізовані через нові програми CARDS. У рамках програми CARDS Албанія отримала порівняно невелику фінансову допомогу – 45,5 млн євро, тоді як Хорватія, наприклад, отримала 140 млн євро передвступної підтримки [19, с. 31].

У період із 2000 по 2006 роки Європейська Рада приділяла значну увагу розвитку програми передвступної допомоги INTERREG IIIA, спрямованої на співпрацю між Італією, Грецією та Албанією, на яку було виділено 90 млн євро. Країни-партнери ЄС, зокрема Італія, Греція, Німеччина та інші, виступали за скасування візового режиму для Албанії, що відбулося у 2010 році. Хоча Брюссель був готовий до цього кроку ще у 2005 році, фінансова криза в країнах Єврозони та зростання безробіття змусили ЄС відкласти це рішення [43].

Успіх кожної країни в євроінтеграційній політиці визначають офіційні державні структури, які координують і супроводжують ці процеси. На початковому етапі Міністерством європейської інтеграції (МЄІ), яке було створено у 2004 році [64]. Пункт 1 рішення 2004 року про створення Міністерства зазначає, що «місія МЄІ включає технічне управління та координацію процесу інтеграції Албанії до ЄС шляхом наближення законодавства, розробки інтеграційних політик, координації фінансової допомоги та інформування громадськості про цей процес» [64].

Хоча Міністерство інтеграції очолює та координує роботу інших профільних міністерств щодо питань євроінтеграції, воно також має тісно

співпрацювати з Міністерством закордонних справ та албанською дипломатичною місією при ЄС. Крім того, координація з іншими профільними міністерствами наразі здійснюється через спеціальні Секції з питань євроінтеграції, які були створені в усіх міністерствах [33, с. 12].

Рішення уряду Албанії про створення окремого Міністерства з питань євроінтеграції було прийнято після відкриття переговорів з Європейською Комісією (ЄК) щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію. Це рішення не лише завершило зусилля, які почалися у 2001 році, щодо відображення нового етапу, на який країна вступала у процесі євроінтеграції, але й об'єднало під єдиним та прямим інституційним керівництвом різні департаменти на урядовому рівні [64].

До 2004 року уряд Албанії вже здійснював кроки з формування інституційної основи для європейської інтеграції. Зокрема, у 2001 році було засновано посаду Державного міністра з питань інтеграції та створено спеціальний Департамент з європейської інтеграції. Ці структури мали відповідати за представництво країни на двосторонніх переговорах з Європейською Комісією, а також за координацію та моніторинг процесу євроінтеграції, який наближався до фази переговорів щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію. Такий крок був зумовлений не лише динамікою інтеграційного процесу, а й вимогами щодо консолідації тогочасної фрагментованої інституційної архітектури, що опікувалася європейськими питаннями [33, с. 13].

Незважаючи на запровадження цих урядових структур, лише за рік до публікації першого звіту ЄК та її рекомендацій щодо інституційних удосконалень, стало очевидним, що введення посади Державного міністра не призвело до значної зміни фрагментованої інституційної моделі. Фактично, Державний міністр з питань європейської інтеграції виявився простою заміною Державного секретаря з питань європейської інтеграції при Міністерстві закордонних справ (МЗС) [27, с. 62]. Примітно, що Державний секретар входив до складу Ради Міністрів ще з 1997 року. Проте, за уряду Башкіма Фіно (Уряд

національного примирення, 1997 року), Державний секретар при МЗС відповідав як за інтеграцію до ЄС, так і до НАТО, маючи назву Державного секретаря з євроатлантичної інтеграції [33, с. 15].

Відповідно, після розмежування компетенцій щодо євроінтеграції – Державний секретар при МЗС, та інтеграції до НАТО – Державний секретар при Міністерстві оборони, яке відбулося у 1998 році, заснування Міністерства європейської інтеграції у 2004 році стало другою за значенням інституційною зміною в урядовій структурі, що відповідала за євроінтеграцію. Це Міністерство об'єднало під своєю егідою всі інші спеціалізовані структури, розташовані в різних міністерствах [64]. Слід зазначити, що протягом шестирічного періоду, який передував створенню МЄІ, урядові кабінети часто змінювалися. Однак за десятирічний період (1997-2007 роки) Албанія мала 10 Державних секретарів та Міністрів, відповідальних за питання ЄС, і протягом цього часу експериментувала з п'ятьма різними інституційними рішеннями, включно з поверненням до схеми, що існувала до 1997 року, коли питання євроінтеграції перебували у віданні Департаменту євроатлантичної інтеграції МЗС протягом 1999–2001 років. З 2004 року не лише склад урядового кабінету, але й структури, що займаються питаннями ЄС, демонстрували значну стабільність, що, в свою чергу, відображало прогрес самого процесу стабілізації та асоціації Албанії [27, с. 67].

Важливою подією стала зустріч глав держав і урядів ЄС із лідерами країн Західних Балкан у Салоніках (Греція) 21 червня 2003 року. У прийнятій Декларації ЄС чітко підтвердив європейську перспективу країн Західних Балкан, зокрема Албанії, наголосивши, що їхнє майбутнє пов'язане з членством у ЄС за умови виконання Копенгагенських критеріїв. Процес стабілізації та асоціації залишався основною рамкою для європейського курсу цих країн до їхнього вступу. Колективний вступ країн Західних Балкан було відкинуто на користь індивідуального підходу [62]. Така позиція ЄС стала важливим сигналом для подальших інвестицій у довгостроковий мир, регіональну безпеку, стабільність, демократію та економічний розвиток Західних Балкан.

Таким чином, у 2003 році Албанія, разом з іншими країнами регіону, була офіційно визнана потенційним кандидатом на членство в ЄС.

Переговори щодо підготовки Угоди про асоціацію з Албанією планувалося розпочати в березні 2002 року, але їх неодноразово відкладали. Зрештою, Угоду про стабілізацію та асоціацію між Албанією та ЄС підписали 12 червня 2006 року. Метою цієї угоди визначено: «підтримку Албанії у зміцненні демократії та верховенства права; сприяння політичній, економічній та інституційній стабільності в країні та регіоні; створення умов для політичного діалогу; підтримку зусиль Албанії у розвитку економічного та міжнародного співробітництва шляхом наближення до законодавства ЄС; сприяння переходу Албанії до ринкової економіки та поступове формування зони вільної торгівлі з ЄС» [8].

В активній євроінтеграційній політиці Албанії вагома роль відводилася парламенту. Прогрес у діяльності албанського парламенту щодо питань європейської інтеграції демонстрував досить стриманий розвиток. Це частково пояснюється загальним поступом країни до 2002-2003 років, а також, значною мірою, політичними розбіжностями між правлячою коаліцією та опозицією. Протягом цього періоду роль Парламенту обмежувалася міжпарламентськими зустрічами з колегами з ЄС. До 1999 року відбулося лише п'ять міжпарламентських зустрічей ЄС-Албанія. Питання, пов'язані з євроінтеграцією, обговорювалися в рамках Парламентської комісії у закордонних справах, при цьому питанню наближення законодавства приділялося недостатньо уваги [33, с. 24].

Проте, підготовка до переговорів щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію та їх початок, створення Парламентської комісії з питань європейської інтеграції, консолідація урядових органів, відповідальних за євроінтеграцію, та ухвалення Національного плану наближення законодавства до *acquis* ЄС, певним чином, сприяли активізації ролі албанського Парламенту в Пакті стабілізації та асоціації. Незважаючи на деякі спорадичні покращення, ця роль все ще не відповідала очікуванням [27, с. 75].

За кілька місяців до початку переговорів щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію з ЄС, албанський Парламент заснував спеціальну Парламентську комісію з питань європейської інтеграції [28, с. 68]. Очікувалося, що ця парламентська структура посилить роль законодавчого органу до європейського інтеграційного процесу не лише через функцію контролю, але й через пряму підтримку зусиль Албанії в цьому контексті. Комісія ставила собі за мету досягнення наступних завдань:

а) Стимулювання процесу інтеграції Албанії до ЄС та імплементації Пакту стабільності як інструменту, що наближає країну до Європи.

б) Міжпарламентська координація діяльності постійних комісій Парламенту.

в) Координація політик Парламенту, Ради Міністрів та інших інституцій, пов'язаних з УСА та Пактом стабільності.

г) Забезпечення відповідності албанського законодавства стандартам та вимогам ЄС.

г) Зміцнення співпраці албанського Парламенту з Європейським Парламентом, парламентськими асамблеями Ради Європи (РЄ) та ОБСЄ з метою сприяння імплементації Пакту стабільності та прискоренню Процесу стабілізації та асоціації [27, с. 77].

Основними генераторами євроінтеграційної політики в Албанії були президенти країни, як глави держави. Особливо на початковому етапі слід відзначити Альфреда Спіро Мойсю, який обіймав посаду президента Албанії з протягом 2002 – 2007 років. Будучи незалежним кандидатом, якого підтримали Соціалістична та Демократична партії, він не представляв жодну політичну силу, що дозволило йому сприяти об'єднанню різних політичних груп у країні. Мойсю зосереджувався на забезпеченні політичної стабільності та зменшенні напруги між основними партіями. Як колишній військовий, він активно підтримував реформування збройних сил Албанії відповідно до стандартів НАТО та просував євроінтеграційний курс країни, сприяючи реформам, необхідним для наближення до ЄС [61].

У період 2007 – 2012 рр. Албанію очолювала Бамір Топі, представник Демократичної партії, однієї з провідних політичних сил країни. Він виступав за незалежність судової системи та боротьбу з корупцією, сприяючи заходам для зміцнення правової системи та підвищення прозорості судових процесів. Хоча економічна політика залежала від уряду, Топі підтримував ініціативи з розвитку економіки, залучення інвестицій і створення робочих місць. Він також приділяв увагу зміцненню дипломатичних і економічних зв'язків із сусідніми балканськими країнами [28, s.82].

Буяр Фаїк Нішани, член Демократичної партії, обіймав пост президента Албанії з 2012 по 2017 рік. За його каденції Албанія продовжила євроінтеграційний шлях, отримавши у 2014 році статус кандидата на вступ до ЄС, що стало важливим кроком до членства. Нішани підтримував ініціативи для покращення умов життя людей з обмеженими можливостями та розширення соціальної допомоги малозабезпеченим. Він також сприяв розвитку культури й освіти через підтримку культурних проектів та ініціатив [65].

Після підписання Угоди про стабілізацію та асоціацію та набуття чинності Тимчасової угодою (грудень 2006 року) Албанія вступила на новий, більш просунутий етап свого євроінтеграційного процесу. Успішний перехід до досягнення кінцевої мети вимагає, відповідно, кращих можливостей для виконання членських зобов'язань і, безумовно, більш твердої прихильності до консолідації системи управління, демократичних інститутів та економічних показників [33, с. 26].

Досвід десяти країн Центрально-Східної Європи, які успішно реалізували свої амбіції у 2004 році в ході «великого розширення ЄС», та в 2007 році Румунії і Болгарії, а також країни Західних Балкан Хорватії, безсумнівно, повинні бути враховані албанськими зацікавленими сторонами, відповідальними за прискорення процесу євроінтеграції. Однак, у той же час, необхідно також глибоко проаналізувати минулі помилки, допущені Албанією, та винести з них уроки.

Поширюючи політику консолідації на Албанію, ЄС зіткнувся з серйозним викликом: економічна відсталість цієї балканської країни була значно більшою, ніж у інших держав, що приєднувалися до ЄС. Ця відсталість була зумовлена глибокими структурними проблемами, що сформувалися ще за часів адміністративно-командної системи. Через економічну кризу, попри обіцянки Брюсселя та підготовку до вступу, процес інтеграції Албанії до ЄС сповільнився. Угода про стабілізацію та асоціацію набула чинності лише через три роки після підписання та ратифікації Європарламентом і всіма країнами-членами ЄС [23, с. 9].

Шлях Албанії до Європейського Союзу, що розпочався офіційною заявкою 28 квітня 2009 року, виявився доволі тривалим і вимагав від країни значних зусиль. Лише у червні 2014 року ЄС надав Албанії статус країни-кандидата, хоча вже у грудні 2010 року для її громадян було скасовано візовий режим.

16 грудня 2009 року Європейська Комісія надіслала Албанії анкету для оцінки готовності до отримання статусу кандидата, на яку Албанія відповіла 14 квітня 2010 року після інтенсивних зусиль [7].

Відповідно до зобов'язань Салоніцького саміту щодо лібералізації візового режиму для Західних Балкан, у червні 2008 року віце-президент Європейської Комісії Франко Фраттіні представив Дорожню карту лібералізації візового режиму для Албанії та Боснії і Герцеговини. Ця дорожня карта окреслювала технічні вимоги у чотирьох ключових сферах: безпека документів, міграція та управління кордонами, громадський порядок і безпека, а також зовнішні відносини та основні права [3, с. 136].

У період з березня по травень 2009 року Європейська Комісія відзначила прогрес Албанії, але водночас виділила сфери, що потребують подальшого покращення, зокрема видачу біометричних паспортів. До квітня 2010 року Європейська Комісія визнала значний поступ і 27 травня 2010 року запропонувала Європейському Парламенту та Раді ЄС «встановити безвізовий режим для Албанії за трьох умов: розробка стратегії реінтеграції для громадян,

які повернулися, моніторинг виконання закону про боротьбу з мафією та зміцнення правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та корупцією» [7]. 8 липня 2010 року Європейський Парламент ухвалив Резолюцію про європейську інтеграцію Албанії, а до листопада 2010 року схвалив лібералізацію візового режиму, яка набула чинності 15 грудня 2010 року [22, с. 70].

У своїй оцінці 2010 року Європейська комісія (ЄК) відхилила запит Албанії на статус кандидата до ЄС через суттєві недоліки, незважаючи на визнання прогресу в економічному розвитку, правових рамках, узгодженні законодавства з *acquis* ЄС, добросусідських відносинах та дотриманні Угоди про стабілізацію та асоціацію. У висновку ЄК було висвітлено критичні проблеми: «неефективні та нестабільні демократичні інституції, поляризований та неконструктивний політичний діалог, непослідовна правоохоронна діяльність, політизоване державне управління, недосконалі та політизовані виборчі процеси, що не відповідають рекомендаціям ОБСЄ, судова система, якій бракує незалежності, прозорості та підзвітності, недостатні стратегії боротьби з корупцією та організованою злочинністю, порушена незалежність ЗМІ через політичний та бізнес-вплив, поширена злочинна діяльність, порушення прав людини судами та адміністрацією, дискримінація маргіналізованих груп, високий рівень безробіття, значний державний борг, неформальна зайнятість та неадекватна інфраструктура» [7].

Щодо Копенгагенських критеріїв, ЄК відзначила прогрес у виконанні політичних критеріїв, але наголосила, що ще є чимало роботи, зокрема у забезпеченні інституційної стабільності, демократії та верховенства права. Щодо економічних критеріїв, Албанія «досягла певної макроекономічної стабільності, але їй необхідно зміцнити управління, правові системи, ринки праці, права власності, інфраструктуру та людські ресурси для побудови конкурентоспроможної ринкової економіки. Хоча узгодження законодавства з *acquis* ЄС демонструє прогрес, необхідні подальші зусилля в таких сферах, як вільний рух товарів, інтелектуальна власність, засоби масової інформації,

безпека харчових продуктів, сільське господарство, розвиток сільських районів, соціальна політика та зайнятість» [7].

ЕК дійшла висновку, що переговори щодо членства в ЄС розпочнуться лише після того, як Албанія повністю виконає критерії членства, особливо політичні аспекти Копенгагенських критеріїв. Для отримання статусу кандидата ЄК окреслила 12 ключових пріоритетів для Албанії, зокрема забезпечити належне функціонування Парламенту шляхом конструктивного та сталого політичного діалогу; ухвалити необхідні закони для євроінтеграції; призначити Омбудсмена та запровадити регулярні відкриті процедури призначення суддів Конституційного та Верховного Суду; привести у відповідність з рекомендаціями ОБСЄ-БДПЛ виборче законодавство; провести парламентські вибори відповідно до європейських та міжнародних стандартів; впровадити комплексні реформи державного управління; провести реформу судової системи; ефективно виконувати антикорупційну програму; активізувати зусилля щодо боротьби з організованою злочинністю; розробити, затвердити та впровадити національну стратегію та план дій щодо прав власності; на практиці застосовувати норми захисту прав людини, особливо жінок, дітей та ромів, а також забезпечити дотримання політики боротьби з дискримінацією; зміцнити інституційний потенціал для досягнення цих цілей [7].

Ця п'ятирічна затримка підкреслила складність процесу та високі очікування Євросоюзу щодо внутрішніх трансформацій. У звіті Єврокомісії від 4 червня 2014 року, який супроводжував надання статусу кандидата, хоча й відзначалася готовність Албанії, водночас чітко наголошувалося на критичній необхідності продовження реформ для подальшої інтеграції. У цьому документі було детально окреслено ключові проблеми, які Албанії «належало подолати для рішучого просування на євроінтеграційному шляху» [7]. Основні пріоритети були зосереджені на двох взаємопов'язаних сферах: боротьбі з корупцією та організованою злочинністю. У сфері боротьби з корупцією ЄС вимагав від Албанії не лише декларативних заяв, а конкретних кроків:

запровадження ефективного законодавства щодо декларування майна, що забезпечувало б прозорість доходів посадовців та політиків; посилення розслідувань справ про корупцію, що означало підвищення професіоналізму правоохоронних органів та їхню незалежність від політичного впливу; запровадження жорсткішої відповідальності за звинуваченнями у корупції, що передбачало невідворотність покарання та ефективне правосуддя; а також комплексне проведення судової реформи, спрямованої на забезпечення незалежності та ефективності судової системи. Крім того, особливий акцент було зроблено на продовженні боротьби з організованою злочинністю. Для цього Албанії необхідно було посилити «міжвідомчу співпрацю між правоохоронними органами всередині країни; підвищити ефективність ініціативних розслідувань, що дозволяло б активніше виявляти та переслідувати злочинні угруповання; систематично використовувати фінансові розслідування для підриву економічної основи організованої злочинності; а також зміцнювати міжнародне та регіональне співробітництво, зокрема з Європолем, для ефективної боротьби з транскордонною злочинністю, та активізувати зусилля у боротьбі з усіма формами організованої злочинності» [3].

Ці вимоги чітко окреслили «дорожню карту» для Албанії, підкреслюючи, що євроінтеграція – це не лише політичне рішення, а й складний процес глибоких внутрішніх трансформацій, особливо у сферах, що стосуються верховенства права та боротьби з криміналітетом [64].

За таких умов Албанія офіційно стала країною-кандидатом на вступ до ЄС. Значну підтримку Албанії надала канцлерка Німеччини Ангела Меркель, тоді як колишній президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу висловлював обережність щодо перспектив членства Албанії в ЄС [15, с. 83]. У своєму привітанні комісар ЄС Штефан Фюле зазначив, що статус кандидата є закономірним результатом реформаторських зусиль Албанії, але закликав країну продовжувати впровадження реформ і започатковувати нові, необхідні для підготовки до переговорів про вступ до ЄС [43].

Що означав статус країни-кандидата для Албанії на практиці? Передусім, це був важливий політичний сигнал для держави та її громадян, який вказував на перехід до нового етапу європейської інтеграції. З економічного погляду, цей статус сприяв залученню іноземних інвестицій, що, своєю чергою, сприяло створенню нових робочих місць.

Таким чином, початковий етап євроінтеграційної політики Албанії, що охоплює період з моменту падіння комуністичного режиму до середини 2000-х років, характеризувався складним поєднанням відновлення державності, пошуку нової зовнішньополітичної орієнтації та поступового формування інституційної основи для зближення з ЄС. Після десятиліть ізоляції та тоталітарного правління Енвера Ходжі, Албанія почала відкриватися світу, підтверджуючи свій цивілізаційний вибір на користь демократії та європейської інтеграції.

Незважаючи на ранні кроки, такі як встановлення перших договірних відносин з ЄС у 1992 році та отримання фінансової допомоги, цей період був позначений значними внутрішніми викликами. Економічна криза 1997 року, що призвела до масових протестів та політичної нестабільності, а також криза косовських біженців 1999 року, відволікали увагу уряду від системних реформ, необхідних для євроінтеграції. Інституційний розвиток у сфері відносин з ЄС був повільним та фрагментованим, часто віддзеркалюючи внутрішні політичні суперечки, а не цілеспрямовану стратегію. Навіть створення посад Державного міністра з інтеграції та відповідних департаментів до 2004 року не забезпечило належної консолідації зусиль.

Проте, незважаючи на ці труднощі та спорадичні невдачі, прагнення Албанії до членства в ЄС залишалось високим на рівні громадської підтримки. Відкриття переговорів щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію (УСА) у 2003 році та подальше створення Міністерства європейської інтеграції у 2004 році стали ключовими поворотними моментами. Ці події сигналізували про перехід до більш структурованого та скоординованого підходу до інтеграції, що знайшло позитивне відображення у звітах Європейської Комісії. Однак, як

підкреслювали міжнародні партнери, для отримання статусу кандидата та подальшого прогресу Албанії необхідно було зосередитися на глибоких внутрішніх реформах, особливо у сферах верховенства права, боротьби з корупцією та організованою злочинністю, а також зміцнення демократичних інституцій та адміністративних потужностей.

РОЗДІЛ 2. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АЛБАНІЇ У 2014 – 2022 РР

Статус кандидата значно поглибив відносини між Албанією та ЄС, піднявши їх на новий рівень. Албанія отримала можливість брати участь у засіданнях Ради, відкритих для країн-кандидатів, а також виступати спостерігачем на засіданнях Агентства з основних прав (Fundamental Rights Agency). Крім того, було створено спільні комітети з Комітетом регіонів та Економічним і соціальним комітетом. Як країна-кандидат, Албанія продовжує отримувати фінансову підтримку від ЄС через Інструмент попередньої допомоги (IPA), спрямований на здійснення комплексних реформ і стратегічних інвестицій [43].

Після отримання статусу країни-кандидата Албанія розпочала переговори з ЄС щодо 35 економічних напрямків. У період 2014–2020 років від країни вимагалось надавати детальну інформацію про прогрес у визначених секторах для подальшої оцінки ЄС.

Які реформи вимагав ЄС? Насамперед, вони стосувалися зміцнення законодавчого процесу, реформування виборчої системи на рівні місцевого самоврядування та вдосконалення судової системи. Уряд і парламент Албанії взяли на себе зобов'язання забезпечити належне функціонування парламенту

через спеціальні заходи. ЄС наголошував на необхідності конструктивного політичного діалогу між усіма сторонами, взаємодії з незалежними інституціями для підвищення ефективності регуляторних функцій, забезпечення прозорості законодавчого процесу та посилення адміністративного потенціалу парламенту [57]. Для прискорення економічного зростання Албанії необхідно було провести реформи, спрямовані на підвищення продуктивності, конкурентоспроможності економіки, створення нових робочих місць і покращення якості державних послуг. Уряд Албанії розпочав масштабну програму реформ, зосереджену на макроекономічній стабільності, фінансовій стійкості, енергетичному секторі, пенсійній системі та територіальному управлінні.

У цей період Албанія активно модернізувала економіку, вдосконалювала внутрішню політику та розширювала зовнішньополітичні зв'язки. Зокрема, у серпні 2014 року за підтримки ЄС Рада міністрів Албанії затвердила Стратегію комплексного управління кордонами на 2014–2020 роки, яка регулювала координацію та співпрацю між органами влади для забезпечення безпеки [18, с. 111].

Протягом 2-14 -2018 років Албанія досягла певних економічних успіхів, які стали результатом як підтримки ЄС, так і власних зусиль країни. Спостерігалися низький рівень інфляції, зростання ВВП, зменшення торговельних бар'єрів і відносна стабільність банківської системи, хоча кредитні та боргові ризики зберігалися. Прогрес також відбувся в освіті, транспортній інфраструктурі та енергетиці [61].

У 2018 році економічне зростання досягло 4,2%, значною мірою завдяки пожвавленню сільськогосподарського сектору та інвестиціям. При населенні близько 3 млн осіб ВВП на душу населення залишався скромним. Зросла кількість робочих місць, особливо в промисловості (3,9%) та сфері послуг (2,5%), а рівень безробіття знизився до 12,3%. Державний борг скоротився до 68,6% ВВП, дефіцит бюджету становив 1,5% ВВП, а інфляція – 2%, що нижче

цільового рівня 3%. Торговельний баланс покращився, дефіцит поточного рахунку зменшився до 6,3% порівняно з 7,5% у 2017 році, а прямі іноземні інвестиції зросли на 6,4%, повністю покривши дефіцит поточного рахунку [32, s.38].

За підсумками 2018 року економіка Албанії зросла на 4,2%. Країна продовжувала покращувати інвестиційний клімат і полегшувати доступ іноземного капіталу до своїх ринків. Проте з 2019 року економічне зростання сповільнилося через низку факторів: слабку диверсифікацію економіки, старіння населення, еміграцію, значну частку неформальної економіки, яка зменшує доходи держави, високий рівень бідності (ВВП на душу населення становить 30% від середнього європейського показника) та низьку кваліфікацію робочої сили, як зазначено у дослідженні аналітиків Coface [43].

У квітні 2018 року Європейська Комісія видала рекомендацію розпочати переговори про вступ з Албанією. Саміт ЄС та Західних Балкан у Софії, що відбувся 17 травня 2018 року, виявився джерелом певного розчарування для країн регіону. Прийнята за його підсумками декларація не містила жодної конкретної інформації щодо термінів вступу цих країн до Європейського Союзу.

У червні 2018 року Європейська Рада ухвалила висновки, в яких погодила позитивно відреагувати на прогрес, досягнутий Албанією, та окреслила шлях до початку переговорів про вступ у червні 2019 року [22, с. 71].

У висновках до позитивних кроків відносилися стабільний прогрес Албанії у впровадженні реформ, пов'язаних із п'ятьма ключовими перевагами: «реформою державного управління, судовою реформою, боротьбою з корупцією, протидією організованої злочинності та захистом прав людини, зокрема правами меншин і правами власності. Рада вітала зусилля Албанії у створенні стійкого досвіду активних розслідувань, судового переслідування та остаточних вироків у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, хоча знищення злочинних груп залишається викликом» [5].

Європейська Рада акцентувала на необхідності «посилення зусиль у боротьбі з корупцією на високому рівні та знищенні злочинних мереж, із систематичним судовим супроводом успішних правоохоронних операцій. У рамках судової реформи «пропонувалося створити спеціалізовані антикорупційні та протизлочинні установи відповідно до чинного законодавства. Формування стійкого досвіду активних розслідувань, переслідувань і випадків у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю залишається ключовою довгостроковою наказом, що вимагає подальших наступних зусиль» [5].

Значні рекомендації стосувалися реформування політичної системи Албанії. Зокрема наголошувалося на «необхідності ефективних законодавчих і політичних заходів для зміцнення захисту прав людини та антидискримінаційної політики, зокрема рівного ставлення до всіх меншин і забезпечення їхніх прав, а також додаткового виконання рамкового закону шляхом вирішення всіх невирішених питань, включаючи право на вільне самовизначення»[5].

В економічній галузі, Європейська Рада закликає Албанію «активізувати реформи для підвищення конкурентоспроможності та боротьби з неформальною економікою, покращити бізнес-клімат, забезпечити виконання прав власності, посилити фіскальну консолідацію та посилити податкову адміністрацію». Позитивної оцінки отримав прогрес «у лібералізації енергетичного ринку, транспортної інфраструктури та цифровізації, а також органи ЄС закликали дотримуватися європейських екологічних стандартів і «вирішувати проблему управління відходами» [5].

В підсумку зазначалося, що «з огляду на прогрес у п'яти ключових перевагах Рада позитивно оцінює досягнення Албанії та вважає час початку переговорів про шлях до вступу в червні 2019 року». Європейська Комісія завдання «провести моніторинг реформ та оцінити прогрес на основі щорічного звіту Комісії». Саме «рішення про початок переговорів залежатиме від завершення національних парламентських процедур і схвалення Європейської

Ради, після чого до кінця 2019 року відбудеться перша Міжурядова конференція залежно від досягнутого прогресу» [7].

29 травня 2019 року Європейська Комісія рекомендувала країнам-членам ЄС розпочати переговори про вступ Північної Македонії та Албанії до Союзу. У червні 2019 року Рада ЄС взяла до уваги цю рекомендацію, але переговори так і не стартували. 18 червня 2019 року – Європейська Рада вирішила відкласти рішення про початок переговорів не пізніше жовтня 2019 року. Перешкодою стала внутрішньополітична нестабільність в Албанії, зокрема антиурядові протести в кінці 2018 – початку 2019 року, спрямовані на відставку прем'єр-міністра та проведення дострокових виборів [45].

Протести, розпочаті 4 грудня 2018 р. студентами факультету архітектури та урбаністики Політехнічного університету Тирани разом з студентами інших вузів. Їхньою метою було змусити уряд ратифікувати та виконати вісім вимог, висунутих Албанською студентською радою, спрямованих на зниження високої вартості освіти та покращення незадовільних умов у студентських гуртожитках. Тисячі студентів у Тирані бойкотували заняття та пройшли маршем від своїх університетів до будівлі Міністерства освіти, молоді та спорту, вимагаючи зменшення плати за навчання, скасування урядового рішення про додаткову плату за іспити, а також покращення умов проживання в гуртожитках. Цей протест став найбільшим у країні за останні роки [59].

28 грудня прем'єр-міністр Еді Рама у відповідь на протести, які виявили масштабне народне невдоволення його урядом, розпустив половину кабінету міністрів, включаючи міністра освіти. Однак це не зупинило протестні акції. Однією з причин тривалості протестів став гучний скандал із плагіатом, у якому були замішані численні публічні особи, зокрема політики та професори державних університетів. Розкриття випадків плагіату почалося в жовтні, коли молодий епідеміолог Таулант Мука, який навчався в Нідерландах, розпочав кампанію проти «фальшивих» докторів наук серед політиків і урядовців [52].

Після перестановки в кабінеті міністрів уряд скасував закони про додаткову плату за повторні іспити, вдвічі знизив плату за навчання для всіх

студентів на наступний навчальний рік і оголосив про підтримку відстаючих студентів через щомісячні виплати та подальше зменшення зборів. 9 січня студенти юридичного та економічного факультетів залишилися ночувати в аудиторіях. 11 січня поліція увійшла на територію факультетів, що призвело до фізичних сутичок між студентами та правоохоронцями [52].

Студентські виступи активізували міжпартійне протистояння в Албанії. Протягом останніх трьох десятиліть політичне життя Албанії визначали дві провідні партії – Соціалістична та Демократична, які по черзі змінювали одна одну при владі після падіння комуністичного режиму. Їхнє протистояння спричинило поляризацію політичного середовища, що гальмувало інституційні реформи та зміцнення демократії. Проблемним залишається розподіл повноважень, оскільки виконавча влада чинить значний вплив на судову систему та інші незалежні інституції, що підриває верховенство права та ускладнює притягнення посадовців до відповідальності [49].

Після виборів політичні партії часто звинувачували одна одну у порушеннях, підкупі виборців і маніпуляціях. Із 2013 року Соціалістична партія, очолювана прем'єр-міністром Еді Рамою, утримує владу. За час його керівництва Рама зміцнив свій вплив, однак численні розслідування, звіти ЗМІ та міжнародних організацій викривали випадки корупції на високому рівні, що сприяло масовій еміграції. Тисячі албанців, зокрема кваліфіковані фахівці, залишали країну, виїжджаючи переважно до країн ЄС і Великої Британії [32, с. 43].

Натомість Демократична партія, яка виступає опозицією, залишається слабкою через внутрішні конфлікти, що послаблюють її позиції в політичному житті країни.

В лютому 2019 р. на антиурядовому мітингу в Албанії стали сутички між тисячами прихильників опозиції та поліцією, повідомляє. Опозиція, очолювана Демократичною партією, організувала протест, звинувачуючи кабінет міністрів у корупції та неефективності. Демонстранти прорвалися через поліцейські

кордони, намагаючись дістатися до будівлі прем'єр-міністра Еді Рамі. Для розгону демонстрантів уряд застосував силові структури [52].

У суботу, 12 травня, в Тирані, столиці Албанії, відбулися наймасштабніші та найжорсткіші антиурядові протести за останні три місяці. Тисячі прихильників опозиційних партій зібралися біля будівлі парламенту, намагаючись прорвати поліцейський кордон. Унаслідок сутичок постраждали 15 правоохоронців, десятки протестувальників отримали травми, а понад 50 осіб було затримано. Демонстранти закидали офіс прем'єр-міністра Еді Рами «коктейлями Молотова»[52].

Обидві сторони конфлікту звинуватили одна одну в ескалації. Лідери опозиції закликали до стриманості, але основну відповідальність поклали на правоохоронців і чинну владу. Прем'єр-міністр Еді Рама, проти якого спрямовувалися протести, назвав дії опозиції «сліпою» політикою, а міністр внутрішніх справ Сандер Ллешай заявив, що опозиційні сили «руйнують Албанію» [57].

Політична криза, що спричинила масові протести, почалася в Албанії наприкінці 2017 року. Причиною виступів стали соціально-економічні проблеми, а їхньою головною мішенню є прем'єр-міністр Еді Рама, лідер Соціалістичної партії. Невдоволення населення викликають корупційні скандали, зв'язки високопосадовців із мафією, суперечливі проекти забудови Тирані та корупція під час реконструкції автодоріг. Через розпливчастість і узагальненість вимог протестувальників уряд виглядає більш послідовним, продовжуючи реалізовувати свої ініціативи: відкривати нові школи, ремонтувати дороги, просувати проекти реконструкції та акцентувати на економічному відродженні Албанії через зближення з ЄС. Євросоюз, хоча й закликає до діалогу та стриманості, фактично підтримує чинну владу, яка в червні планує розпочати офіційні переговори про вступ Албанії до ЄС [24, с.48].

Затягування політичної кризи в Албанії призвело до чергової нестабільності у Західних Балканах. 17 жовтня 2019 року на саміті ЄС Франція,

Данія та Нідерланди заблокували початок переговорів щодо вступу Північної Македонії, тоді як Франція окремо виступила проти переговорів з Албанією [5].

У листопаді 2019 року Франція запропонувала іншим країнам-членам ЄС реформувати процедуру прийому нових членів, пропонуючи замість одночасного впровадження законодавства ЄС запровадити поетапний процес із можливістю зупинення переговорів на будь-якому етапі [22, с. 76].

Після досягнення політичними партіями Албанії консенсусу щодо виборчої реформи, яка мала забезпечити вільні та чесні вибори – ключову умову для початку переговорів про вступ до ЄС, – перемовини відновилися. Нові домовленості передбачали впровадження електронної ідентифікації виборців, деполітизацію виборчих органів і вирішення інших процедурних питань відповідно до рекомендацій ОБСЄ[41].

У березні 2020 року Рада ЄС ухвалила рішення про початок переговорів щодо вступу Албанії до Союзу [5]. Албанії було запропоновано завершити виборчу реформу відповідно до рекомендацій ОБСЄ/БДПЛ, забезпечити прозорість фінансування політичних партій і виборчих кампаній, продовжити судову реформу, зокрема забезпечити функціонування Конституційного та Вищого судів за міжнародними стандартами та рекомендаціями Венеціанської Комісії, а також завершити створення антикорупційного суду та спеціалізованих структур для боротьби з організованою злочинністю. Крім того, Албанія мала посилити співпрацю з країнами-членами ЄС у протидії корупції та організованій злочинності, виконати план дій відповідно до рекомендацій FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей). Серед інших умов – подолання проблеми необґрунтованих заявок на притулок і забезпечення репатріації, а також внесення змін до законодавства про медіа відповідно до рекомендацій Венеціанської Комісії [5].

В основі переговорів мало бути відображене успішне виконання Албанією всіх п'яти ключових позицій, зокрема: порушення кримінальних справ проти суддів і прокурорів, викритих у злочинній поведінці під час

процесу порушення справ проти осіб, звинувачених у підкупі виборців, створення надійного досвіду боротьби з корупцією та організованою злочинністю на всіх рівнях, включаючи початок і завершення перших справ проти високопосадовців і політик, відчутний прогрес у реформі управління державою, впровадження виборчого законодавства, остаточне рішення щодо законності місцевих виборів 30 червня 2019 року, подальший прогрес у прийнятті останніх імплементаційного законодавства, пов'язаного з рамковим законом 2017 року про захист національних меншин, ухвалення закону про перепис населення відповідно до рекомендацій Ради Європи, а також просування процесу реєстрації власності [7].

В умовах євроінтеграційних процесів ключовим напрямом реформування є адаптація місцевого законодавства до юридичних норм ЄС. У 2014 році Албанія після отримання статусу кандидата на вступ до ЄС активно приступила до зміни законодавства. Того ж року в Албанії створили спеціальний парламентський комітет, відповідальний за реформу системи правосуддя. Комітет підготував звіт про оцінювання судової системи, який базувався на опитуваннях громадської думки та користувачів судових послуг, проведених у 2009–2015 роках. Згідно з цими опитуваннями, судова система Албанії страждала від корупції, зовнішнього впливу, непрозорості, тривалого розгляду справ і невиконання судових рішень. Цей звіт став основою для розробки та затвердження Стратегії реформування системи правосуддя [15, с.84].

У 2016 році в рамках цієї стратегії до Конституції Албанії внесли зміни та ухвалили Закон про повторне оцінювання суддів і прокурорів. Згідно з ним, Незалежна кваліфікаційна комісія та Спеціальна апеляційна комісія проводять перевірку всіх діючих суддів і прокурорів за трьома критеріями: оцінка статків, доброчесність і професійна компетентність [15, с. 85].

У звіті Європейської Комісії за 2016 рік зазначено, що конституційні зміни липня 2016 року започаткували комплексну реформу судової системи. Комісія рекомендувала Албанії у 2017 році активно впроваджувати реформу, зокрема через переатестацію суддів і прокурорів. У звіті за 2017 рік відзначено

початок цього процесу та перші результати. Звіт за 2019 рік констатував «завершення всіх першочергових перевірок у першій інстанції та низки перевірок в апеляційній інстанції, із обробкою понад 280 досьє та ухваленням відповідних рішень» [7].

24 березня 2020 року Європейський Союз погодив початок переговорів про вступ Албанії та Північної Македонії до ЄС. Це рішення було ухвалене на засіданні Ради ЄС із загальних справ, яке через обмеження, спричинені пандемією коронавірусу, відбулося у форматі відеоконференції [48].

Згідно з процедурою, Албанія, Північна Македонія та ЄС розпочнуть переговори щодо угоди про членство. Під час цих переговорів оцінюватиметься готовність країн до вступу за всіма критеріями, включаючи відповідність законодавства та дотримання принципів верховенства права. У разі успішного узгодження тексту угоди країни можуть стати повноправними членами ЄС [48].

6 травня 2020 року у Загребі відбувся відеосаміт ЄС, на якому ухвалили Загребську декларацію, до якої приєдналися країни Західних Балкан. Лідери країн Євросоюзу підтвердили «чітку підтримку європейської перспективи» для Західних Балкан, хоча у підсумковій декларації не було зазначено конкретних часових рамок для вступу країн регіону до ЄС [50].

Партнери із Західних Балкан підтвердили цю перспективу як свій твердий стратегічний вибір. Вони також підтвердили зобов'язання проводити та ефективно впроваджувати необхідні реформи відповідно до європейських цінностей і принципів і верховенства права. Лідери ЄС також наголосили на важливості добросусідських відносин, регіональної стабільності та взаємної співпраці [50].

У липні 2020 р. Європейська Комісія надала державам-членам проект рамкових умов для переговорів.

Республіка Албанія успішно працювала над виконанням умов для початку переговорів. У вересні 2020 року президент Албанії призначив 25 квітня 2021 року датою парламентських виборів, що є однією з ключових умов для старту переговорного процесу з ЄС. Оскільки вибори в Албанії часто

супроводжувалися порушеннями, такими як підкуп виборців і маніпуляції з підрахунком голосів, ЄС очікує від країни проведення прозорих і демократичних виборів [22, с.76].

Крім внутрішньополітичних викликів, для Албанії не менш значущими були регіональні міждержавні стосунки. Найгостріші балканські виклики для ЄС пов'язані з албансько-сербськими відносинами. Чергове загострення політичного конфлікту сталося після рішення уряду Албанії скасувати з 1 січня 2019 року прикордонний контроль на кордоні з Косовом, що призвело до напруження у відносинах між Сербією та обома албанськими державами. У відповідь Сербія скликала екстрене засідання уряду через територіальні претензії косовських албанців до Сербії. ЄС змушений був оперативно втрутитися, використовуючи, зокрема, інструмент фінансової допомоги, щоб переконати косовських албанців шукати компроміси. Поки що спроби албанської сторони ескалувати конфлікт із Сербією не принесли бажаних результатів. Однак події, пов'язані зі зміною назви Македонії, корупційним скандалом у Румунії та прикордонними суперечками між Албанією і Сербією, вкотре підтверджують, що Балкани залишаються вразливим місцем для Європейського Союзу [18, с.108].

Напруженість в міждержавних відносинах підігравалася також окремими албанськими політичними силами, які виношують концепцію «Великої Албанії». Ще у 2001 році Арбен Імамі, лідер Демократичного альянсу, відкрито висловлювався за об'єднання Косово та Албанії. Салі Беріша, прем'єр-міністр Албанії (2005–2013) і лідер Демократичної партії, підтримував ідею створення єдиного албанського культурно-національного простору, але уникав прямих закликів до зміни балканських кордонів, що значною мірою пояснюється впливом лідерів Європейського Союзу, до якого Албанія прагне приєднатися якнайшвидше. Як зазначав наприкінці 1990-х років міністр закордонних справ Албанії Паскаль Мило, «мета всіх албанців полягає у створенні албанської зони, що охоплює все албанське населення Південно-Східної Європи та інтегрована в євроатлантичні структури» [11, с. 108 – 109].

Таким чином, поступ Албанії щодо вступу до Європейського Союзу зумовлені прагненням до стабілізації країни, модернізації внутрішньополітичної системи, покращення економічного становища, розв'язання соціальних проблем, участі в механізмах перерозподілу фінансових ресурсів і підвищення політичного статусу завдяки перевагам членства в ЄС. Однак шлях до євроінтеграції виявився для Албанії складним. Хоча ЄС чітко підтримував прагнення Албанії до інтеграції, він не поспішав визначати перспективи її повноправного членства. За останні роки Албанія, готуючись до вступу, досягла певного прогресу в економічному розвитку та провела низку реформ, спрямованих на демократизацію, значною мірою завдяки фінансовій допомозі ЄС. Як результат, у березні 2020 року ЄС оголосив про початок переговорів щодо вступу Албанії до Союзу.

РОЗДІЛ 3. ПОЧАТОК ПЕРЕГОВОРІВ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ АЛБАНІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Новий етап у взаємовідносинах між Республікою Албанія і Європейським Союзом почався після надання рішення про початок переговорів з ЄС. Відповідно з попередніх рішень Європейської Ради, Європейська Комісія мала постійно вести моніторинг ситуації в Албанії і виносити певні рішення. Звіт Європейської Комісії від 6 жовтня 2020 року вказує, що гармонізація законодавства Албанії з вимогами ЄС залишається далекою від ідеалу. Тирана завершила лише перший із чотирьох етапів імплементації *acquis communautaire*. Із 35 критеріїв 21 виконано на помірному рівні, 8 – нижче помірного, а по 3 критеріях робота фактично не розпочата. Більшість цих питань стосувалися

внутрішніх сфер, таких як ринок праці, охорона довкілля та екологічно сталє рибальство

Комісія також зазначила, що Албанія залишається одним із європейських осередків торгівлі людьми, має проблеми з контрабандою та забезпеченням безпеки меншин. Індекс сприйняття корупції в Албанії становить 35 зі 100, що збігається з показником Північної Македонії та є найгіршим серед країн-кандидатів, ставлячи країну на один рівень із Панамою та Філіппінами. Проте зарано відкидати перспективи євроінтеграції Албанії, адже країна має вагомні аргументи для скептиків [7].

Звіт від 6 жовтня виділяє сферу, де Албанія досягла «значних успіхів» – зовнішня політика, безпека та оборона. У 2020 році Албанія, попри обмежені ресурси, витратила на оборону 1,47% ВВП, що перевищує показники Канади, Італії чи Іспанії. Геостратегічне розташування країни дозволяє НАТО (до якого входять більшість країн ЄС) контролювати Адріатичне море та повітряний простір Балкан, де активність проявляють сербські ВПС за підтримки Росії [22, с. 76].

Зовнішньополітична орієнтація Албанії виключає ризики впливу зовнішніх сил. Обидві провідні партії – Соціалістична партія на чолі з прем'єр-міністром Еді Рамою та опозиційна Демократична партія – послідовно підтримують євроатлантичну інтеграцію та протистоять зазіханням Москви й Белграда на албанський етнокультурний простір, зокрема щодо частково визнаної Республіки Косово. Популярність такої політики підтверджується тим, що приблизно третина дорослого населення Албанії має дозволи на роботу та проживання в ЄС [31, с. 2].

Отже, офіційний Брюссель, активно підтримує Тирану в гармонізації соціально-економічного законодавства та антикорупційних реформах, а також у безпекових ініціативах у межах НАТО, враховуючи відданість Албанії євроатлантичному курсу. Це підвищує шанси країни на вступ до ЄС, попри економічні недоліки. Цікаво, що в разі вступу Албанія стане першою країною-

членом ЄС із переважно мусульманським населенням, що може спричинити дискусії серед консервативних кіл.

19 липня 2022 р. у Брюсселі розпочалися міжурядові переговори щодо вступу Албанії та Північної Македонії до Європейського Союзу. Про це повідомила президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн у Twitter, коментуючи спільну заяву прем'єр-міністрів Албанії Еді Рами, Північної Македонії Димитара Ковачевського та Чехії, яка головує в ЄС, Петра Фіали, передає Укрінформ [44].

«Албанія та Північна Македонія сьогодні розпочали переговори про членство в ЄС. Це історичний момент вашого успіху, результат вашої наполегливої праці. Європейська Комісія підтримувала вас на цьому шляху і продовжуватиме це робити. Ми починаємо аналіз *acquis communautaire* (законодавства ЄС) і рухатимемося вперед швидко. Народ Албанії та Північної Македонії цього заслуговує», – зазначила фон дер Ляєн [48].

Вона також підкреслила ключову роль Чехії у сприянні прискоренню переговорного процесу між ЄС та двома балканськими країнами.

Під час спільної пресконференції президентка Єврокомісії зазначила, що Албанія та Північна Македонія чітко продемонстрували відданість європейським цінностям.

«Ви показали стійкість і довіру до процесу інтеграції в ЄС. Ви активно боролися з корупцією, забезпечили свободу медіа та підтримали активне громадянське суспільство. Ви здійснили численні реформи й модернізували економіку. Ці зміни були проведені не лише за вступ до Європейського Союзу, а насамперед тому, що вони сприяють розвитку вашої країни», – зазначив фон дер Ляєн [58].

За її словами, відразу після сьогоднішньої міжурядової конференції Єврокомісія разом із командами переговорників обох країн завершить роботу над гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами.

Крім того, розпочнеться практична співпраця в різних сферах. Також, Албанія долучиться до Механізму цивільного захисту ЄС, що підвищить її готовність до природних катастроф, таких як повені чи лісові пожежі [48].

Прем'єр-міністр Албанії Еді Рама, який очолював албанську делегацію, у дописі на X заявив: «Ми вирушаємо з чіткими ідеями та сильною рішучістю, і немає сумнівів, що ми досягнемо мети – вступу Албанії до ЄС до 2030 року». [56].

Делегація ЄС на чолі з міністром закордонних справ Угорщини Петером Сіярто, представляючи угорське головування в ЄС, назвала конференцію «значущою віхою» у процесі інтеграції [56].

Європейська Комісія підтримує дуже щільний графік переговорів. Після відкриття першого кластеру з п'яти глав 15 жовтня другий кластер планується відкрити в середині грудня. Мета полягає в тому, щоб усі 35 глав були відкриті до кінця 2025 року. Кінцева мета – завершити весь процес (закриття всіх 35 глав) до кінця 2027 року, щоб залишити достатньо часу для одностайної ратифікації Договору про приєднання кожною з 27 держав-членів [57].

Дотримання цього графіку є серйозним викликом. Однак це дозволяє прем'єр-міністру Еді Рамі нарощувати імпульс і створювати умови, які змусять адміністрацію, державні служби та бізнес прискоритися. Уряд Албанії заявляє, що має достатній адміністративний потенціал не тільки для транспозиції розлогого *acquis communautaire*, але й для забезпечення його ефективної імплементації. Згідно з урядовими даними, спеціальна команда з 35 осіб працює над інтеграцією в Офісі прем'єр-міністра, за підтримки 23 контактних осіб у різних міністерствах, використовуючи загалом 1812 допоміжних працівників. Проте Європейська Комісія вважає, що Тирані необхідно буде посилити свою експертизу та планування, щоб вкластися в графік переговорів та підвищити те, що наразі характеризується як загалом помірний рівень підготовки до вступу [56].

Перший кластер переговорів між Албанією та Європейським Союзом, офіційно відкритий у липні 2022 року, охоплює фундаментальні аспекти

процесу вступу, повідомляє як "Кластер 1: Основи". Цей кластер включає ключові глави, такі як судова система та основні права (Глава 23), правосуддя, свобода та безпека (Глава 24), державні закупівлі (Глава 5), статистика (Глава 18) та фінансовий контроль (Глава 32). Відкриття цього кластера стало місцем у процесі євроінтеграції Албанії, позбувшись його зосередження на верховенстві права, демократичних інститутах і боротьбі з корупцією, яка є основними умовами для просування переговорів [48].

Албанія продемонструвала прогрес у реформах, інших для цього кластера, зокрема у зміцненні незалежності судової системи, боротьбі з організованою злочинністю та вдосконаленні державного управління. Однак, як прийнято в останніх звітах ЄС, залишаються виклики, такі як необхідність подальшого посилення антикорупційних заходів і забезпечення стабільності демократичних інститутів. Успішне просування в цьому кластері є критичним місцем для Албанії, щоб перейти до наступних етапів переговорів і досягти завершення їх до кінця 2027 року [57].

Відкриття першого кластеру підкреслило відданість євроінтеграції Албанії та її програмування відповідно до стандартів ЄС, що також зміцнює її позицію як надійного партнера в Західних Балканах.

Албанія стикається зі значними викликами та можливостями в процесі вступу до ЄС, особливо в галузі охорони навколишнього середовища та зовнішньої політики. Розділ про довкілля є одним з найскладніших через необхідність суттєвої модернізації, такої як приведення систем очищення стічних вод до стандартів ЄС. Уряд Албанії вже планує десятирічний перехідний період після вступу для виконання цих вимог, що ще більше ускладнюється зміною законодавства ЄС у сфері охорони навколишнього середовища. Албанія також повинна дотримуватися амбітних кліматичних цілей ЄС, включаючи вуглецеву нейтральність до 2050 року та скорочення викидів парникових газів на 90% до 2040 року порівняно з рівнями 1990 року, що створює значну перешкоду, враховуючи нинішні інфраструктурні та економічні обмеження країни [32, с. 3].

Натомість, розділ про Спільну зовнішню та безпекову політику (СЗБП), як очікується, буде одним із найлегших для закриття, оскільки Албанія вже демонструє 100% відповідність позиціям ЄС у зовнішній політиці, включаючи санкції проти Росії. Щоб ще більше зміцнити свій шлях до членства, Албанія виступає за безпрецедентний статус «асоційованої держави» до 2027 року, що вимагатиме згоди Європейської Комісії, Ради ЄС та Європейського парламенту. Хоча цей статус ще не визнаний у законодавстві ЄС, він символізуватиме просунуту інтеграцію та інституційну відповідність Албанії [32, с. 3].

Поступова інтеграція Албанії до ЄС вже триває. З листопада 2010 року громадяни Албанії користуються безвізовим режимом для подорожей до ЄС, що підвищує мобільність. Участь у програмі Erasmus+ з 2014 року сприяла освітнім обмінам. Албанія також планує приєднатися до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) у 2026 році, наслідуючи Чорногорію, що спростить фінансові операції для туризму, грошових переказів діаспори та іноземних інвестицій. Крім того, зниження плати за роумінг між Європейською економічною зоною та Західними Балканами, а також понад 922 мільйони євро з регіонального плану зростання ЄС, додатково підтримують економічну інтеграцію Албанії. Ці кроки відображають активний підхід Албанії до адаптації до ЄС, балансуючи амбітні реформи з практичним, поступовим прогресом [65].

Процес вступу Албанії до ЄС перебуває на критичному етапі, і його шлях визначається значними фінансовими та політичними зобов'язаннями. 922 мільйони євро, виділені на 2024–2027 роки, пов'язані з жорсткими умовами щодо впровадження реформ, пов'язаних з вступом, підкреслюють акцент ЄС на інтеграції Албанії до єдиного ринку, водночас дотримуючись верховенства права. Ці кошти спрямовані на підтримку реформ, які узгоджують економічну та правову базу Албанії зі стандартами ЄС, зокрема в таких сферах, як управління та інтеграція ринку [32, с.4].

З моменту відкриття першого кластера переговорів про вступ Албанія глибоко залучена до процесу розширення. Щоб досягти амбітної мети завершення переговорів до кінця 2027 року, Албанія повинна швидко прийняти

законодавство ЄС, ретельно впровадити реформи та підтримувати єдину політичну волю в усьому спектрі. Уникнення напруженості з будь-якою з 27 держав-членів ЄС є не менш важливим для запобігання затримкам. Розділ про навколишнє середовище, зокрема очищення стічних вод, залишається значним викликом, і після вступу пропонується десятирічний перехідний період, тоді як узгодження із Спільною зовнішньою та безпековою політикою ЄС вже завершено, що позиціонує його як розділ з легкими перешкодами [15, с. 86].

Потенційне членство Албанії в ЄС стане історичною віхою для країни, яка зазнала значних труднощів, зміцнить національну гордість та піднесе свою діаспору, яка робить значний внесок через грошові перекази (9% ВВП у 2022 році). Для ЄС вступ Албанії підвищить довіру до процесу розширення, сигналізуючи про прогрес іншим державам Західних Балкан, зокрема Сербії, де Росія та Китай прагнуть розширити свій вплив. Інтеграція Албанії, потенційно разом з Чорногорією, може створити ефект регіонального наслідування, посилюючи геополітичну стратегію ЄС на Західних Балканах [31, с. 4].

Громадська та політична підтримка інтеграції до ЄС є майже повсюдною, причому 87% албанців позитивно ставляться до членства в ЄС (Євробарометр 101, весна 2024 року). Ці проєвропейські настрої, що не відрізняються від політичних розбіжностей, контрастують з амбівалентністю Сербії та підкреслюють підхід Албанії до вступу до ЄС за принципом «відсутності плану Б». Однак цей ентузіазм спонукає ЄС дотримуватися суворих стандартів членства, встановлюючи орієнтир для інших держав Західних Балкан [31, с. 4].

Албанія також прагне дистанціюватися від балканських конфліктів і стереотипів, наголошуючи на «дебалканізованій» ідентичності. Її історія, відмінна від югославської, підтверджує цю позицію. Розрив зв'язку її переговорів про вступ до ЄС від Північної Македонії відображає це, тісніше узгоджуючи її прогрес з прогресом Чорногорії. Одночасний вступ до ЄС обох країн міг би посилити регіональну стабільність і стимулювати прогрес, особливо в Сербії.

Албанія активно бере участь у Берлінському процесі та його проекті регіонального ринку, який має стати прообразом єдиного ринку ЄС. Тирана пишається тим, що приймала саміт ЄС-Західні Балкани у грудні 2022 року. Цю регіональну економічну інтеграцію, спрямовану на майбутнє розширення, додатково підтримує новий Механізм зростання, запущений Європейською Комісією у листопаді 2023 року, який передбачає шість мільярдів євро у вигляді кредитів та грантів для всього регіону Західних Балкан у період з 2024 по 2027 роки [31, с. 4].

Однак, головним історичним, торговельним та соціальним партнером Албанії залишається Італія. Сусідня країна є її основним постачальником та головним замовником. Соціальні зв'язки тісні, адже значна албанська діаспора оселилася по всій Італії після закінчення диктатури, що сприяло формуванню щільних зв'язків. Італійці також є найчисленнішою групою іноземних резидентів в Албанії (3 375 осіб), поступаючись лише косоварам. Ці дуже особливі відносини спонукали Рим спонсорувати вступ Албанії до ЄС. Вони також використовуються для обґрунтування відкриття, на запит та за фінансування уряду Мелоні, італійського центру з обробки заяв на притулок на албанській території на найближчі п'ять років. Такий об'єкт, який мало обговорюється в Албанії, Тирана представляє як винятковий та унікальний [31, с. 5].

Відносини країни з Грецією також тісні, але значно більш амбівалентні. Кожна країна має значну меншину на території іншої, що часто підживлює претензії, особливо щодо власності. Ці періодичні проблеми є джерелом політичної напруги, і їхня повторюваність, ймовірно, збереже невизначеність щодо ставлення Афін до членства Албанії до самого кінця.

Таким чином, мета приєднання до ЄС спонукає Албанію, яка бачить себе плацдармом Західних Балкан, розвивати свою регіональну інтеграцію в Південно-Східній Європі. Водночас вона зберігає певну дистанцію від країн колишньої Югославії, культивуючи свої дуже тісні зв'язки з Італією.

Адаптувати енергетичний сектор Албанії, модернізувати його до європейських стандартів здійснює німецька фінансова компанія KfW. діє в країні з 1988 року та надає довгострокову підтримку процесу трансформації від державної до вільної економіки. З початку співпраці країні було виділено близько 1,2 мільярда євро [64].

Сьогодні Німеччина є найбільшим двостороннім та провідним донором («головним донором») у центральних сферах просування енергетики та сталого розвитку міст. Зокрема, KfW сприяє інвестиціям в електричну інфраструктуру країни та розширенню високовольтних ліній до сусідніх країн. «З'єднання між Албанією та Чорногорією (155 кілометрів) та Албанією та Косово (240 кілометрів) вже завершено. Ще одне з'єднання з північною Македонією знаходиться на стадії будівництва, а розширення ліній до Греції наразі вивчається. «Ці проекти є важливим внеском у процес приєднання, оскільки вони дозволяють підключити албанські мережі до європейської енергетичної мережі», – каже Бріт Хоршке [64].

Албанія, безумовно, може бути взірцем для розширення відновлюваної енергетики в Європі: країна виробляє майже 100% своєї енергії з гідроенергетики, але ця залежність від погоди також створює проблеми. Якщо немає дощу, виробляється занадто мало енергії. Коли багато опадів, енергію доводиться експортувати, і саме тут свою роль відіграють високовольтні лінії електропередач, що просуваються KfW. Однак Банк розвитку KfW наразі також підтримує реконструкцію гідроелектростанції у Ф'єрзі, яка виробляє майже 1500 гігават-годин електроенергії на рік, а отже, чверть енергії, що виробляється в Албанії [64].

Проекти міського розвитку, що підтримуються KfW, також є важливою підтримкою процесу вступу до Європейського Союзу: на сьогоднішній день постачання питної води в міських районах також є недостатнім, в середньому лише близько 16 годин на день. Крім того, досі бракує належних каналізаційних систем та систем утилізації відходів. KfW підтримує країну в модернізації міської інфраструктури. «У секторах водопостачання,

водовідведення та твердих відходів наші інвестиції спрямовані на те, щоб Албанія могла відповідати стандартам і нормам, що вимагаються Європейським Союзом», – пояснює Бледар Доллаку, місцевий спеціаліст зі сталого міського розвитку в офісі KfW у Тирані. Проекти, що фінансуються KfW, також включають заходи щодо комплексного управління відходами, такі як створення установок для роздільного збору та переробки відходів [64].

Крім того, KfW прагне підтримувати молодих албанців в освіті та професійній підготовці. Молоді чоловіки та жінки навчаються в навчальних центрах та центрах підвищення кваліфікації, щоб розширити свої технічні навички – навчання практично орієнтоване на потреби ринку праці. Ці програми допомагають створювати перспективи працевлаштування для молоді у їхній власній країні [31, с. 5].

За словами Бріт Хоршке, для процесу вступу також надзвичайно важливо покращити освіту та охорону здоров'я, окрім економічного розвитку. «Ці сфери – окрім загального політичного та економічного середовища, яке багато албанців хотіли б бачити ще прозорішим та інклюзивнішим – це ті, які, на думку багатьох людей, змушують їх шукати за кордоном та мігрувати», – знає вона з власного досвіду. Тому подальший прогрес у соціальному та економічному розвитку необхідний для того, щоб утримати кваліфіковану молодь у країні [64].

Однак, головною проблемою є еміграція традиційно великої молодіжної популяції країни. У 1984 році середній вік населення становив 26 років. Перепис 2023 року зафіксував зниження чисельності населення на 14% за дванадцять років (втрата 430 000 мешканців) та на чверть з моменту закінчення диктатури. Кількість студентів у школах та університетах скорочується. Ця постійна тенденція, що бере початок з початку 1990-х років, свідчить про втрату довіри до майбутнього країни та її управління. Щоб стримати відтік кадрів із медичного сектору, закон, ухвалений у 2024 році, тепер вимагає від студентів-медиків працювати в країні протягом трьох років після завершення

навчання або відшкодувати витрати. Крім висококваліфікованої молоді, албанське суспільство також втрачає свої основні людські ресурси [63].

Еміграція за межі країни супроводжується внутрішніми міграційними рухами до Тирани, де нині зосереджена третина населення. Ця тенденція перешкоджає збалансованому регіональному розвитку, особливо зачіпаючи північні регіони.

Еміграція зміцнює діаспору, яка переважно розділена між Італією, Грецією та Німеччиною. Коротко кажучи, багато албанців приєдналися до ЄС раніше, ніж сама Албанія. Ця діаспора, яка, за оцінками, у 2020 році налічувала 1,7 мільйона осіб (що еквівалентно 59% постійного населення), також значно представлена у Сполучених Штатах [31, с. 7].

Економічний та політичний ландшафт Албанії формується значним внеском її діаспори та викликами підтримки стабільності під домінуючим керівництвом. Грошові перекази від албанців за кордон, які становили 9% ВВП у 2022 році, відіграють вирішальну роль у підтримці економіки, особливо для пенсіонерів, які стикаються з недостатніми пенсіями. Членство в ЄС розглядається як шлях до європейського рівня життя, з надією на обмеження еміграції, особливо серед молоді. Однак, постійна тенденція еміграції, зумовлена попитом на робочу силу в інших європейських країнах, відображає тенденції у Східній Європі та свідчить про те, що інтеграція в ЄС сама по собі може не повністю зупинити цей відтік [31, с. 7].

У політичному плані прем'єр-міністр Еді Рама, який перебуває при владі з 2014 року, залишається домінуючою фігурою Албанії, готовий забезпечити собі четвертий термін на парламентських виборах, запланованих на початок травня 2025 року. Його Соціалістична партія має незначну більшість (74 зі 140 місць в Асамблеї) і отримала контроль над більшістю муніципалітетів, включаючи колишній оплот опозиції Шкодер, після місцевих виборів 2023 року. Опозиція, насамперед Демократична партія (ДП) та Партія свободи (ПЛ), фрагментована і намагається представити життєздатну альтернативу. Колишній лідер ДП, Салі Беріша, який обіймав посаду прем'єр-міністра (2005–2013) та президента в

1990-х роках, перебуває під домашнім арештом з кінця 2023 року за звинуваченнями в корупції, які він заперечує. Це ще більше послабило опозицію, залишивши політичний дискурс поляризованим та позбавленим конструктивних дебатів. В останніх звітах ЄС висвітлюються ці проблеми, зазначаючи необхідність посилення демократичних стримувань і протидії у міру просування Албанії до членства [63].

Європейська Комісія відзначає брак конструктивного діалогу між урядом та опозицією в Албанії, хоча й вважає, що парламент функціонує в нормальному режимі. У звіті також підкреслюється обмежена роль, відведена громадянському суспільству, зокрема у питаннях, що стосуються членства в Європейському Союзі.

Дійсно, тривале перебування Еді Рами на посаді глави уряду (три послідовні терміни з 2013 року) та його широко визнана харизма сприяють персоналізації влади, яку опозиція легко засуджує як авторитарну. З точки зору західних канцелярій, його персоналізація влади є прийнятною і не вважається порівнянною за масштабами з неліберальними ексцесами, що спостерігаються у Сербії чи Угорщині. Виступаючи міжнародним обличчям Албанії (Глава держави конституційно не має влади), з його імпозантною статуєю, нинішній Прем'єр-міністр підтримує прямі особисті стосунки з низкою провідних європейських лідерів, які цінують шанованого співрозмовника. У країні його популярність все ще вважається комфортною після одинадцяти років перебування при владі, з 46% позитивних відгуків, що значно випереджає його головного опонента, 80-річного Салі Берішу, якому приписують 28% [46].

Еді Рама розглядається як такий, що прагне забезпечити вступ своєї країни до ЄС, який він амбіційно планує завершити до кінця свого останнього терміну. Очікується, що він використає весь свій політичний капітал для досягнення цієї мети. Успішний вступ Албанії до ЄС тепер стає для нього особистою справою.

Корупція залишається бичем Албанії. Вважається, що її рівень знижується у повсякденному житті, проте вона все ще широко поширена в

економічній та політичній сферах, які перебувають у небезпечній змові. Довгострокова тенденція залишається невизначеною. Недавнє дослідження, підтримане ЄС, показує, що частка дорослого населення, яка визнає, що давала або отримувала хабарі від державних службовців, залишається на високому рівні 40% у 2023 році, як і у 2014 році, з коливаннями протягом цього періоду [63]. За даними того ж дослідження [11], населення Албанії наразі є найбільш схильним до корупції на Західних Балканах. Індекс сприйняття корупції Transparency International за 2023 рік ставить країну на 98-е місце зі 180, трохи випереджаючи Сербію та Україну (які посідають 104-е місце). Корупція істотно обтяжує діловий клімат [62].

Албанія залишається особливо вразливою до наркотрафіку. Країна є одним з основних виробників канабісу в Південно-Східній Європі та бере участь у торгівлі кокаїном. Ця діяльність сприяє зростанню організованої злочинності з європейськими розгалуженнями та відмиванню грошей, зокрема у сфері нерухомості. Європейська Комісія висловлює занепокоєння щодо легалізації вирощування канабісу в медичних та промислових цілях [31, с. 8].

Одним із найкритикованіших методів корупції є використання спеціально розроблених законів. Наприклад, закон 2015 року про так звані стратегічні інвестиції, який пропонує податкові пільги та спрощені адміністративні процедури для цих цілей, дає уряду можливість передавати землі. За даними ЄС, це дозволило легально надавати вигідні концесії на нерухомість албанським інвесторам, які є основними бенефіціарами цього нещодавно продовженого закону.

Новий земельний кадастр, який мав запрацювати у 2023 році, виявився трудомістким процесом у країні, де диктатура викорінила всю приватну власність. Процес реституції та компенсації за колишні націоналізовані землі, видача правовстановлюючих документів та процедури експропріації постійно породжують суперечки, що призводить до розкрадань. Європейська Комісія занепокоєна тим, що класифікація земель (сільськогосподарські чи для

будівництва) є джерелом зловживань. Албанці сподіваються, що вступ до ЄС дисциплінує країну проти таких видів зловживань [63].

Для забезпечення невідворотності покарання за корупцію та організовану злочинність у 2016 році було прийнято масштабну реформу судової системи. У 2019 році в її рамках було створено спеціальну антикорупційну прокуратуру, відому під аббревіатурою SPAK (Struktura e Posaçme anti-korrupsion). Розслідування цієї структури тепер викликають побоювання по всій країні. Було здійснено кілька гучних арештів, останнім з яких 21 жовтня 2024 року став арешт колишнього Президента Республіки та Прем'єр-міністра Іліра Мети, лідера PL (опозиції), на підставі ордера, виданого цією спеціальною прокуратурою. Також були заарештовані колишні члени уряду Еді Рами (міністри внутрішніх справ, навколишнього середовища, охорони здоров'я). Проте, водночас, закон про амністію, ухвалений у квітні 2024 року, дозволив 40 особам, яким SPAK висунув обвинувачення, уникнути переслідування, що викликає занепокоєння Європейської Комісії [14, с. 45].

Реформа має ширший вплив на судову систему. З 2017 року ретельний процес перевірки (веттингу) суддів та прокурорів призвів до звільнення або відставки 60% з них, хоча й з різних причин. Ця «чистка» судової влади призводить до значних вакансій і, як наслідок, надмірної тривалості цивільних та кримінальних проваджень [31, с. 7].

Сільське господарство становить майже 21% ВВП Албанії. Країна характеризується переважанням дрібних фермерських господарств, які забезпечують 34% усіх зареєстрованих робочих місць. Їх дуже скромний розмір (1/10 європейського середнього розміру) є чинником низької продуктивності праці в країні (34,7% від європейського середнього показника), що вважається найнижчою на Західних Балканах [11]. З огляду на майбутнє розширення ЄС, сектор сільського господарства потребує величезних інвестицій у модернізацію для відповідності європейським стандартам та здатності конкурувати на майбутньому єдиному ринку. ЄС є безумовним лідером серед торговельних партнерів Албанії за товарами [31, с. 8].

Наразі країна задоволена значним зростанням туризму. Сприяючи 20% ВВП, включаючи непрямий внесок, туризм частково стимулює зростання країни, яке, за останнім прогнозом Світового банку, у 2024 році очікується на рівні 3,3%. Однак сектор туризму породжує проблеми сезонності, стабільності (з точки зору захисту довкілля) та конкурентоспроможності. Більше того, як і в сільському господарстві, він схильний до поширеної в країні неформальної зайнятості (МОП оцінює її частку у 60% від загальної зайнятості).

Албанія – це мала, відкрита економіка, чутлива до зовнішніх потрясінь. Водночас країна має низку активів, які допоможуть їй забезпечити майбутнє та полегшити інтеграцію до ЄС. Майже 100% електроенергії, що виробляється гідроелектростанціями, походить з відновлюваних джерел. Але оскільки гідроенергетика за визначенням залежить від кількості опадів, країна робить ставку на свій сонячний потенціал. За підтримки ЄБРР на півдні розпочала виробництво велика фотоелектрична станція [31, с. 8].

Країна також багата на мінеральні ресурси. Традиційно вона була великим експортером хрому, якого має значні запаси. Албанія володіє й іншими критично важливими металами, і наразі проводиться дослідження для оцінки їхнього потенціалу. "Регіональний інноваційний центр", присвячений сировині, відкрився у 2024 році на південь від Тирани за підтримки ЄС, щоб допомогти країні оцінити її стратегічні переваги у рідкоземельних елементах. Поряд з енергетикою, видобувні галузі є ще одним сектором, що приваблює прямі іноземні інвестиції. Викликом для Албанії буде позиціонування себе у ланцюжку створення вартості за межами лише видобутку. Інтеграція до європейського єдиного ринку може цьому сприяти [63].

22 травня 2025 р. Європейський Союз розпочне переговори з Албанією щодо вступу до ЄС, відкривши вісім нових розділів. Зокрема, обговорення стосуватимуться розділів 10 (цифрова трансформація та медіа), 16 (оподаткування), 17 (економічна і монетарна політика), 19 (соціальна політика та зайнятість), 20 (підприємництво і промислова політика), 25 (наука і дослідження), 26 (освіта та культура) та 29 (митний союз) [44].

Активізація українсько-албанських відносин розпочалася після 2014 р. Лише в 2020 р. в Тирані запрацювало посольство України, яке очолив В. Шкуров. Албанія спростила умови в'їзду для громадян України, дозволивши перебувати на своїй території в статусі тимчасового захисту. Зокрема, 18 березня 2022 року було ухвалено рішення, яке дозволяє українцям залишатися в Албанії протягом одного року після перетину кордону без необхідності оформлення посвідок. 24 травня 2023 року цей термін продовжили ще на рік. За офіційними даними 2021 року, в Албанії проживало 104 громадянина України з посвідкою на проживання. Після 24 лютого 2022 року до країни прибуло ще близько 6000 українців. [58].

За інформацією Міністерства економіки України, у 2022 році обсяг торгівлі товарами між Україною та Албанією становив 34,61 млн дол. США (зменшення на 18,4% порівняно з 2021 роком). Експорт склав 24,35 млн дол. США (зменшення на 33%), імпорт – 10,26 млн дол. США (зростання на 34,61%). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі України досягло 14,09 млн дол. США [58].

15 червня 2022 року в Києві Президент України Володимир Зеленський разом із прем'єр-міністрами Албанії, Північної Македонії та Чорногорії підписали спільну заяву, в якій підтвердили підтримку євроінтеграційних прагнень України. Таким чином, Албанія висловила готовність до співпраці в контексті українських євроінтеграційних процесів. Шлях Албанії до членства в ЄС залишається складним і тривалим, але за останні два роки країна активно просувається до повноправного членства. Досвід Албанії є цінним для України, оскільки успіх євроінтеграції значною мірою залежить від ефективності реформ. Вивчення процедур, механізмів і законодавства, які Албанія впроваджувала для відповідності критеріям ЄС, може бути корисним. Зокрема, досвід реформ у сферах боротьби з корупцією, судової системи, співпраці з національними меншинами та громадянським суспільством має практичну цінність для України [54].

Перспективним є розвиток українсько-албанської співпраці в рамках європейських програм, спрямованих на розбудову транспортних коридорів, енергетичних мереж, зв'язків між морськими портами, а також в освітньо-культурній сфері, яка відкриває широкі можливості для впровадження європейських стандартів і цінностей.

Голова Комітету з питань інтеграції України до ЄС Іванна Климпуш-Цинцадзе та перший заступник голови Комітету Вадим Галайчук, під час засідання COSAP, провели зустріч із головною переговорницею Албанії з Європейським Союзом Майліндою Дука. За словами Майлінди Дука, у процесі євроінтеграції важливо пояснювати суспільству, як європейські політики вплинуть на життя країни, комунікувати як виклики, так і майбутні переваги та досягнення від приєднання до ЄС. «Важливо, що вони, за підтримки партнерів, ретельно аналізують вплив євроінтеграційних змін на різні сектори економіки, а також оцінюють витрати для бізнесу та окремих галузей. Це те, чого зараз бракує в Україні, і що ми повинні зробити пріоритетом у наших розрахунках», – зазначила Іванна Климпуш-Цинцадзе [55].

Албанія надала Україні пакети військової допомоги, що високо цінується. Крім того, перебуваючи на один крок попереду України на шляху до євроінтеграції, Албанія готова до постійної взаємодії та підтримки. «У нас спільні завдання, цілі, амбіції та розуміння того, що простір безпеки, свободи й добробуту має розширюватися як на країни Західних Балкан, так і на Україну», – підкреслила Іванна Климпуш-Цинцадзе [55].

17 січня 2025 р. в Києві було підписано меморандум про співпрацю між Україною та Республікою Албанія у сфері європейської інтеграції та процесу вступу до ЄС.

Документ підписали віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Міністр юстиції України Ольга Стефанішина та Міністр у справах Європи та закордонних справ Албанії Іглі Хасані. Меморандум створює основу для тіснішої взаємодії між країнами у процесі

вступу до Євросоюзу з урахуванням поточного стану переговорів щодо членства України та Албанії в ЄС [53].

Метою меморандуму є сприяння поглибленню співпраці, зокрема в питаннях європейської інтеграції та переговорів про вступ до ЄС. Документ охоплює низку важливих напрямів, таких як обмін досвідом у проведенні переговорів про членство в ЄС, реформи у сферах верховенства права, судової системи, протидії корупції, а також спільні ініціативи у галузях цифрової трансформації, декарбонізації та екології [53].

Таким чином, Албанія розпочала активну фазу переговорів з Європейським Союзом. Він ведеться по окремих кластерах. На даний час вже відкрито два кластери щодо переговорного процесу. Позитивна динаміка взаємовідносин Албанії з ЄС говорить про значну підтримку європейської політики з боку албанських громадян, адже 90% населення підтримує політику євроінтеграції. Однак в країні залишається багато внутрішніх проблем і ризиків, які необхідно подолати для вступу у Європейський Союз.

ВИСНОВКИ

Дослідження євроінтеграційних процесів в Албанії дозволяє зробити низку важливих висновків щодо особливостей, досягнень та викликів, з якими стикається країна на шляху до членства в Європейському Союзі (ЄС). Аналіз історичного контексту, сучасного стану та перспектив євроінтеграції Албанії свідчить про значний прогрес, але також вказує на необхідність подальших реформ для досягнення повноцінного членства.

Албанія, після десятиліть ізоляції за комуністичного режиму Енвера Ходжі, розпочала активну інтеграцію в європейські структури лише наприкінці ХХ століття. Падіння комунізму в 1991 році та перехід до демократичної системи відкрили можливості для співпраці з ЄС. Ключовим кроком стало визнання Албанії потенційним кандидатом у 2000 році та підписання Угоди про стабілізацію та асоціацію (УСА) у 2006 році. Ці події заклали основу для поступового зближення з ЄС, хоча історичні, економічні та політичні особливості країни, такі як низький рівень економічного розвитку та слабкість інституцій, створювали значні перешкоди.

Албанія досягла значного прогресу на шляху до ЄС, отримавши статус кандидата в 2014 році та розпочавши офіційні переговори про вступ у липні 2022 року. У 2024 році ЄС відкрив вісім нових розділів у переговорах з Албанією, що свідчить про визнання її зусиль у реформуванні ключових сфер, таких як судова система, боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права. Важливим досягненням стало впровадження безвізового режиму з ЄС у 2010 році, що сприяло мобільності громадян та економічній інтеграції. Прем'єр-міністр Еді Рама відіграє ключову роль у просуванні євроінтеграційних реформ, хоча внутрішній політичний тиск та суспільні очікування створюють додаткові виклики.

Албанія продемонструвала значні успіхи в реалізації реформ, необхідних для відповідності стандартам ЄС. Зокрема, проведено реформу судової системи, спрямовану на підвищення прозорості та незалежності судів, а також вжито заходів для боротьби з організованою злочинністю та корупцією.

Впровадження біометричних паспортів у 2009 році та модернізація прикордонної інфраструктури за підтримки ЄС сприяли гармонізації з європейськими стандартами. Економічні реформи, включаючи приватизацію та залучення іноземних інвестицій, сприяли зростанню ВВП та стабілізації економіки після кризи 1990-х років. Албанія також активно співпрацює з НАТО (членство з 2009 року) та іншими міжнародними організаціями, що зміцнює її позиції як надійного партнера ЄС.

Незважаючи на прогрес, Албанія стикається з низкою викликів. Економічна відсталість, високий рівень безробіття та залежність від грошових переказів емігрантів залишаються серйозними проблемами. Політична нестабільність, корупція та слабкість державних інституцій ускладнюють виконання вимог ЄС. Зовнішні фактори, такі як суперечки з сусідніми країнами (зокрема, щодо прав грецької меншини) та блокування переговорів іншими державами-членами ЄС, також гальмували процес інтеграції. Наприклад, до 2022 року кандидатура Албанії була пов'язана з Північною Македонією, що затримувало початок переговорів через вето Болгарії.

Європейський Союз демонструє стриману, але виважену політику щодо розширення на Західні Балкани. Албанія розглядається як один із лідерів серед країн-кандидатів, поряд із Чорногорією, завдяки своїм реформам та стабільному прогресу. Війна в Україні стала додатковим стимулом для прискорення євроінтеграційних процесів у регіоні, оскільки ЄС визнає стратегічну важливість Західних Балкан для стабільності Європи. Водночас, такі країни, як Нідерланди та Франція, висловлюють застереження щодо готовності Албанії до членства, вимагаючи подальших реформ у сфері правосуддя та боротьби з корупцією.

Прагнення Албанії до членства в ЄС зумовлене бажанням стабілізувати країну, модернізувати економіку, вирішити соціальні проблеми та підвищити міжнародний статус. Членство в ЄС відкриває доступ до фінансових ресурсів, ринків та механізмів підтримки, що є критично важливим для країни з обмеженими економічними можливостями. Для Албанії євроінтеграція є не

лише економічним, але й політичним та культурним проектом, який сприяє зміцненню демократичних інститутів та національної ідентичності.

Досвід Албанії в євроінтеграційних процесах має цінність для України, яка також прагне до членства в ЄС. Успіхи Албанії в реформуванні судової системи, боротьбі з корупцією та гармонізації законодавства з нормами ЄС можуть слугувати прикладом для України. Водночас затримки через зовнішні фактори, такі як вето інших країн, вказують на необхідність активної дипломатичної роботи та регіональної співпраці. Албанський досвід також підкреслює важливість внутрішньої політичної стабільності та суспільної підтримки для успішної інтеграції.

З урахуванням поточного прогресу, Албанія має реальні шанси завершити переговори про вступ до ЄС до кінця десятиліття, як зазначив прем'єр-міністр Еді Рама. Однак це вимагатиме подальших зусиль у реформуванні ключових секторів, зокрема судової системи, економіки та державного управління. Підтримка з боку ЄС, а також регіональні ініціативи, такі як Берлінський процес, відіграють ключову роль у прискоренні інтеграції. Успіх Албанії залежатиме від здатності уряду збалансувати внутрішні реформи та зовнішні вимоги, зберігаючи підтримку населення.

Отже, євроінтеграційні процеси в Албанії є складним, але перспективним шляхом, який відображає як амбіції країни, так і виклики, притаманні посткомуністичним державам Західних Балкан. Подальший прогрес залежить від політичної волі, ефективності реформ та геополітичної кон'юнктури в Європі. Досвід Албанії може слугувати важливим прикладом для інших країн-кандидатів, демонструючи, що послідовна робота над реформами та співпраця з ЄС здатні наблизити мету повноцінного членства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДЖЕРЕЛА

1. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Албанія про сприяння та взаємний захист інвестицій від 25.10.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/008_002-02
2. Угода про довгострокове співробітництво та підтримку між Україною та Республікою Албанія від 21.01.2025. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/252025-50981>
3. Communication from the commission to the European Parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions/2024/ URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/a8eec3f9-b2ec-4cb1-8748-9058854dbc68_en?filename=Albania%20Report%202024.pdf.
4. Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process, 26 June 2018. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10555-2018-INIT/en/pdf>
5. Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process the Republic of North Macedonia and the Republic of Albania, 25 March 2020. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/en/pdf>
6. Council of the European Union. Council Decision on the opening of accession negotiations with Albania (2022). Brussels, 19 July 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/07/19/eu-accession-negotiations-with-albania-and-north-macedonia/>.
7. European Commission. Albania Progress Reports (2009–2024). Brussels: European Commission. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en.
8. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Albania, of the other part (2006). Official Journal of the European Union, L 107/166, 28.04.2009. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22009A0428\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22009A0428(01)).

9. European Commission. Commission Opinion on Albania's application for membership of the European Union (2010). COM(2010) 680 final. Brussels: European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52010DC0680>.

МОНОГРАФІЇ І СТАТТІ

10. Андрійчук Т. Державна підтримка розвитку громадянського суспільства: компаративний аналіз досвіду Албанії та України. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2018. № 2(94). С. 271–284.
11. Вовчук Л., Сирбу О. Витоки та ідейна основа проекту «Велика Албанія». *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. URL: https://www.researchgate.net/publication/353065027_Vitoki_ta_idejna_osnova_proektu_Velika_Albania/fulltext/638566fe48124c2bc67f262f/Vitoki-ta-idejna-osnova-proektu-Velika-Albania.pdf
12. Гумба (Іщенко) Н., Гайдай Д. Досвід євроінтеграції Західних Балкан і висновки для України. К., 2021. 35 с. URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Western-Balkans_ukr.pdf
13. Давидчук В. Г. Перспективи вступу держав Західних Балкан до Європейського Союзу. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»*. 2020. Вип. 5. С. 134–140.
14. Євроінтеграційний досвід Західних Балкан. Уроки для правозахисників: / Д. Депутат, А. Лихолат; Ред.: Н. Кошель, О. Луньова, О. Синюк, Т. Печончик; Центр прав людини ZMINA. Київ, 2024. 62 с.
15. Колотило М. М. Реформа системи правосуддя Албанії в контексті процесу вступу до Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2024. Том 13. С. 83–88.
16. Мазур В. І., Бондар С. М. Вплив розширення ЄС на євроінтеграційні процеси. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. №. 6 (3). С. 108–111.

- 17.Маршал А. Суверенітет та європейська інтеграція в історичній перспективі. *Суперечка про сутність суверенітету та інтеграції. Європейський інститут у Лодзі*. Лодзь 2020. С. 342-243.
- 18.Мартинов А.Ю. Балкани в сучасній європейській системі міжнародних відносин. Проблеми всесвітньої історії. 2019. №1(7). С. 101– 116.
- 19.Миронова М. А. Еволюція політики ЄС щодо країн Західних Балкан. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип.93. С. 28–37. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/668/626/>
- 20.Назаренко О.А. Загальні принципи права ЄС в правовій системі ЄС. Правове регулювання економіки. 2015. № 15. С. 242–249.
- 21.Седельмайер У. Обумовленість перед вступом і відповідність вимогам після вступу в нових державах-членах: дослідницька записка. *Правові та політичні відповіді в Центральній та Східній Європі*. Флоренція: EUI . Центр Роберта Шумана, 2006. С. 145-160.
- 22.Скрипник О. Особливості процесу інтеграції Республіки Албанія до Європейського Союзу. *European historical studies*. 2021. №18. С. 63–77. URL: https://drive.google.com/file/d/1_t68ZU3Qo_CSbENeZGt9Te2jrYEILClF/view
- 23.Хікс С., Гетц К. Вступ: Європейська інтеграція та національні політичні системи. *Західноєвропейська політика*. 2000. Вип. 23. № 4. С. 1-26.
- 24.Черненко, Е. Ф. Перспективи вступу Албанії в Європейський Союз: бажані та можливі. *Актуальні проблеми сучасної науки і практики*, 2019. № 3. С. 45–52.
- 25.Чумаченко О. А. Політика розширення Європейського Союзу в Західних Балканах: основні ризики та шляхи їх подолання. *Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр.* Київ: КиМУ, 2010. Вип. 1. С. 132–146.
- 26.Шкуров В. «Ми мотивовані – як і кожен українець, що прагне головного». URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/16_2023.pdf
- 27.Bogdani, M., & Loughlin, J. Albania and the European Union: The Tumultuous Journey Towards Integration and Accession. London: I.B. Tauris, 2007. 256 p.
- 28.Elbasani, A. (Ed.) European Integration and Transformation in the Western Balkans: Europeanization or Business as Usual? London: Routledge, 2013. 232 p.

29. Gyamfi S. The Balkans and the European Union of Balkan and Near Eastern Studies, 2016. Vol. 18, No. 5. P. 487–503. URL: https://www.researchgate.net/publication/318121981_The_Balkans_and_the_European_Union
30. Kostiuchenko N.O. Albania's path to the EU: can it be an example for Ukraine? Шлях албанії до ЄС: чи може бути прикладом для України? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 22-25. URL: http://lsei.org.ua/1_2023/2.pdf
31. Maillard S. Albania's steep road for accession by 2030. Institut Jacques Delors (Centre Grande Europe). November 2024. 9 s. URL: https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2024/11/PB_241108_Albanie_Maillard_EN.pdf
32. Nexhipi A., Nexhipi E. Albania's European Perspective and the Albanian Politics. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 2019. Vol.4 S. 37–48 URL: https://www.researchgate.net/publication/355744092_Albania%27s_European_Perspective_and_the_Albanian_Politics
33. Relations of Albania with the EU. Gjergji Vurmo, Institute for Democracy and Mediation. 2008. June. 81 s.

ДИСЕРТАЦІЇ, ПОСІБНИКИ ТА ЕНЦЕКЛОПЕДИЧНІ ВИДАННЯ

34. Мартинов А.Ю. Європейська інтеграція. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України / Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. 672 с.
35. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
36. Матюшенко І.Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. 496 с.
37. Нагорняк І. М. Політика сусідства у відносинах ЄС з державами-учасницями ініціативи Східного партнерства : дис. канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2019.

- 38.Яровий В. І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн XX століття : підручник. Київ: Генеза, 2005. 816 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

- 39.Албанія відкрила для України весь переговорний досвід з Європейським Союзом, – Комітет з питань інтеграції України до ЄС. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/259356.html
- 40.Албанія наблизилась до виконання ключової умови ЄС для початку перемовин про членство. *Українська правда*. 6.06.2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/06/6/7110804/>
- 41.В Албанії визначили дату парламентських виборів. *Українська правда*. 7.09.2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/7/7114041/>
- 42.В Албанії на антиурядовому мітингу сталися насильницькі сутички. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/02/16/7092909/>
- 43.Відносини Албанія — Європейський Союз. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_Албанія_—_Європейський_Союз
- 44.Вступ Албанії до ЄС: почалися фактичні переговори про членство. 15.10.2024. URL: <https://babel.ua/news/108741-vstup-albaniyi-do-yes-pochalisya-faktichni-peregovori-pro-chlenstvo>
- 45.Зовнішня політика Албанії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зовнішня_політика_Албанії
- 46.Городиський А. Євроінтеграція Албанії: чи достатньо самого ентузіазму, щоб приєднатися до ЄС? URL: <https://www.rfi.fr/uk>
- 47.Губар, О. ЄС не погодив початок переговорів про вступ з Албанією та Північною Македонією. DW, 16.10.2019. URL: <https://www.dw.com/uk/>
- 48.ЄС дав «зелене світло» переговорам про вступ Албанії та Північної Македонії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3532214-es-dav-zelene-svitlo-peregovoram-pro-vstup-albanii-ta-pivnicnoi-makedonii.html>
- 49.ЄС окреслив передумови для початку перемовин з Албанією щодо її членства [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ. – 25.03.2020. – Режим доступу:

- <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2904974-es-okresliv-peredumovi-dla-pocatku-peremovin-z-albanieu-sodo-ii-clenstva.html> – Дата звернення: 11.02.2021
50. ЄС підтвердив перспективу Західних Балкан, але ні слова про терміни переговорів. *Українська правда*. 7.05.2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/05/7/7109622/>
51. Крупка А. Албанія крокує до ЄС. Та чи одна? URL: <https://tyzhden.ua/albaniia-krokuie-do-ies-ta-chy-odna/>
52. Куса І. Албанія у вогні: про що свідчать протести на Балканах. URL: <https://uifuture.org/publications/24801-protesti-na-balkanah/>
53. Ласкаво просимо: хто стане наступним членом ЄС на Балканах? URL: <https://adastra.org.ua/blog/laskavo-prosimo-hto-stane-nastupnim-chlenom-yes-na-balkanah>
54. Політичні відносини між Україною та Албанією. URL: <https://albania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/politichni-vidnosini-mizh-ukrayinoyu-ta-albaniyeyu>
55. Посилення взаємодії на шляху до ЄС: Україна та Албанія підписали меморандум про співробітництво. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/posylennya-vzayemodiyi-na-shlyahu-do-yes-ukrayina-ta-albaniya-pidpysaly-memorandum-pro-spivrobitnytstvo/>
56. Прем'єр Албанії сподівається на вступ країни в ЄС до 2030 року. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/11/4/7197667/>
57. Сидоренко, С. Албанія крокує до ЄС. Та чи одна? Український тиждень, 15.10.2024. URL: <https://tyzhden.ua/albaniya-krokuye-do-yes-ta-chy-odna/>
58. Сидоренко, С. Києву готують албанський шлях до ЄС. Деталі рішення про формат вступних переговорів. Європейська правда, 13.03.2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/03/13/7181846/>
59. У столиці Албанії демонстранти намагалися прорватися до парламенту. DW. 16.03.2019. URL: <https://www.dw.com/uk/>
60. Черепанов, С. Пакт Стабільності для Південно-Східної Європи: уроки регіональної політики для України. URL: <https://pandia.ru/text/79/487/22613.php>

61. Albania. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/albania/>
62. Albania begins EU accession talks. URL: <https://www.politico.eu/article/albania-begin-eu-accession-talk-enlargement/>
63. Albania's EU Accession Process: Progress and Challenges (2020–2024). URL: <https://europeanwesternbalkans.com/tag/albania/>
64. European Perspectives: Albania on its way to the European Union. URL: https://www.kfw-entwicklungsbank.de/About-us/News/News-Details_777664.html
65. The Western Balkans and EU Enlargement. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/western-balkans-and-eu-enlargement>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Карта Європейського Союзу і Албанія. Подання заявки на членство
28 квітня 2009 р.**

Джерело: URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF_%D0%90%D0%BB%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97_%D0%B4%D0%BE_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D1%83

Додаток Б.

**Рішення Європейської Комісії про схвалення заявки Албанії на вступ
в ЄС від 24 червня 2014 р.**

At the General Affairs Council meeting today in Luxembourg, Ministers from the EU Member States have agreed – based on the recommendation by the European Commission ([see report](#)) to grant EU candidate status to Albania, subject to endorsement by EU heads of states at the forthcoming European Council on Friday in Brussels. This is a clear step forward in EU-Albania relations, reflecting the progress the country has made in European integration and in implementing the necessary reforms. Today's decision underlines the EU's continued and credible commitment to support Albania in its efforts towards this goal.

For Albania, today's decision should translate into a strengthened endorsement of its reform agenda: Albania still needs to meet key priorities, with particular focus on administration and judiciary reform, fight against corruption and organised crime and fundamental rights, as highlighted in the Council Conclusions of December 2013. Moreover, a constructive and sustainable political dialogue will remain essential to consolidate and continue reforms.

Candidate status does not mean that the EU will automatically start accession negotiations with Albania, which is a subsequent, separate step in the EU integration process, for which additional progress, in the key priorities, is required.

EU-Albania relations - timeline

Along with other Western Balkan countries, Albania was recognised as a potential country for EU membership in 2003. A Stabilisation and Association Agreement (SAA) entered into force on 1 April 2009. In the same month, Albania submitted its application for EU membership. The Commission recommended that Albania be granted EU candidate status in October 2013. The Commission reconfirmed its recommendation in its June 2014 report to the Council.

What does candidate status mean in practice?

Being recognised as an EU candidate country has a number of implications for Albania. It is an important political signal for Albania and its citizens, showing that the country is moving to the next phase of the European integration process. From an economic perspective, candidate status will encourage foreign investments and, as a result, lead to job creation.

The candidate status raises the relationship between Albania and the EU to a higher level: Albania will now receive invitations to Council meetings open to candidate countries. Its access and cooperation with EU agencies will be easier – for example its participation in the Fundamental Rights Agency as an observer. Joint Committees between Albania and the Committee of Regions as well as the Economic and Social Committee might also be set up. As a candidate country, Albania will continue to profit from EU funds under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) in

order to carry out comprehensive reforms and strategic investments, and will benefit from the participation in EU programmes.

The way forward

The European Commission will continue to work closely together with Albania to support its reforms and prepare it for the next step in the integration process, namely the opening of accession negotiations. The opening of negotiations depends on further concrete and sustainable reforms in Albania; agreement from all EU Member States is also required.

Переклад.

Сьогодні на засіданні Ради з загальних питань у Люксембурзі міністри держав-членів ЄС, спираючись на рекомендацію Європейської комісії (див. звіт), домовилися надати Албанії статус кандидата в члени ЄС за умови схвалення цього рішення главами держав ЄС на найближчому засіданні Європейської ради в п'ятницю в Брюсселі. Це є очевидним кроком вперед у відносинах між ЄС та Албанією, що відображає прогрес, досягнутий країною в європейській інтеграції та впровадженні необхідних реформ. Сьогоднішнє рішення підкреслює незмінну та надійну прихильність ЄС до підтримки Албанії в її зусиллях щодо досягнення цієї мети.

Для Албанії сьогоднішнє рішення має перетворитися на посилену підтримку її програми реформ: Албанія все ще повинна виконати ключові пріоритети, зосередившись на реформі адміністрації та судової системи, боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, а також на фундаментальних правах, як підкреслено у висновках Ради від грудня 2013 року. Крім того, конструктивний і стійкий політичний діалог залишатиметься важливим для консолідації та продовження реформ.

Статус кандидата не означає, що ЄС автоматично розпочне переговори про вступ з Албанією, що є наступним, окремим етапом процесу інтеграції до ЄС, для якого необхідний додатковий прогрес у ключових пріоритетах.

Відносини між ЄС та Албанією – хронологія

Разом з іншими країнами Західних Балкан Албанія була визнана потенційною країною-кандидатом на членство в ЄС у 2003 році. Угода про стабілізацію та асоціацію (УСА) набрала чинності 1 квітня 2009 року. У тому ж місяці Албанія подала заявку на членство в ЄС. У жовтні 2013 року Комісія рекомендувала надати Албанії статус кандидата в члени ЄС. Комісія підтвердила свою рекомендацію у звіті до Ради від червня 2014 року.

Що означає статус кандидата на практиці?

Визнання Албанії країною-кандидатом на членство в ЄС має низку наслідків для країни. Це важливий політичний сигнал для Албанії та її громадян, який свідчить про перехід країни до наступного етапу процесу європейської

інтеграції. З економічної точки зору статус кандидата сприятиме залученню іноземних інвестицій і, як наслідок, створенню нових робочих місць.

Статус кандидата виводить відносини між Албанією та ЄС на вищий рівень: відтепер Албанія отримуватиме запрошення на засідання Ради, відкриті для країн-кандидатів. Її доступ та співпраця з агентствами ЄС стануть простішими – наприклад, її участь в Агентстві з основних прав як спостерігач. Також можуть бути створені спільні комітети між Албанією та Комітетом регіонів, а також Економічним і соціальним комітетом. Як країна-кандидат, Албанія продовжуватиме отримувати кошти ЄС в рамках Інструменту допомоги перед вступом (ІРА) для проведення комплексних реформ та стратегічних інвестицій, а також отримає вигоду від участі в програмах ЄС.

Шлях уперед

Європейська Комісія продовжуватиме тісно співпрацювати з Албанією, щоб підтримати її реформи та підготувати її до наступного кроку в процесі інтеграції, а саме до початку переговорів про вступ. Початок переговорів залежить від подальших конкретних і стійких реформ в Албанії; також необхідна згода всіх держав-членів ЄС.

Джерело:

[https://web.archive.org/web/20150918203628/http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-14-439 en.htm](https://web.archive.org/web/20150918203628/http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-439_en.htm)

URL:

Додаток В.**Початок переговорів Албанії та Північної Македонії з ЄС 19 липня 2022 р.**

Джерело. URL: <https://suspilne.media/261909-es-pocne-peregovori-pro-vstup-z-albanieu-ta-rivnicnou-makedonieu/>

Додаток Г.**Програми Європейського Союзу в яких бере участь Албанія**

Лінк. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/401a21b8-68d0-49c2-b5d8-b9aeae1b033_en

Додаток Д.

**Підписання Угоди про співпрацю між Албанією і Україною. Тирана.
28 лютого 2024 р. Президент України Володимир Зеленський і прем'єр-міністр Албанії Еді Рама**

Джерело. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3833364-ukraina-j-albania-uklali-ugodu-pro-spivpracu.html>